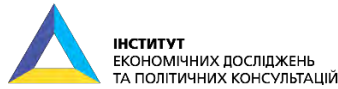

Нове щомісячне опитування підприємств

Випуск 11. (03.2023)
Український бізнес під час війни

Виконавець проекту:

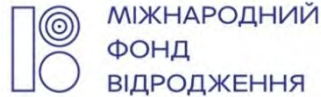

Громадська організація «Інститут економічних досліджень та політичних консультацій»

Фінансова підтримка:

Проект реалізується за фінансової підтримки Європейського Союзу

Міжнародний фонд «Відродження»

Atlas Network

Автори звіту:

Оксана Кузяків, виконавча директорка ГО «Інститут економічних досліджень та політичних консультацій», керівниця проекту «Підтримка Громадської ініціативи «За чесну та прозору митницю»

Євген Ангел, старший науковий співробітник ГО «Інститут економічних досліджень та політичних консультацій»

Анастасія Гулік, наукова співробітниця ГО «Інститут економічних досліджень та політичних консультацій»

Ірина Федець, старша наукова співробітниця ГО «Інститут економічних досліджень та політичних консультацій»

Публікацію підготовлено в рамках проекту «За чесну та прозору митницю», який фінансується Європейським Союзом та співфінансується МБФ «Відродження» та благодійним фондом ATLAS Network (США). Її зміст є виключно відповідальністю ГО «Інститут економічних досліджень та політичних консультацій» і не обов'язково відображає позицію Європейського Союзу, МФ «Відродження» чи ATLAS Network.

ГО «ІНСТИТУТ ЕКОНОМІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА ПОЛІТИЧНИХ КОНСУЛЬТАЦІЙ»,

01054 Київ, Україна, вул. Рейтарська 8/5-А,

тел.: +38(044) 278-63-42; +38 (044) 278-63-60; факс: +38(044) 278-63-36

institute@ier.kyiv.ua

www.ier.com.ua

[Facebook ІЕД](#)

[Facebook За чесну та прозору митницю](#)

[Телеграм-канал «Чесна митниця»](#)

ПРО НОВЕ ЩОМІСЯЧНЕ ОПИТУВАННЯ «УКРАЇНСЬКИЙ БІЗНЕС ПІД ЧАС ВІЙНИ»

Шановні пані та панове, представляємо Вашій увазі **одинадцятий випуск** щомісячного опитування керівників підприємств «Український бізнес під час війни».

Потреба у вичерпній інформації про економічну ситуацію є важливою для економічної політики під час війни. Для швидкого збору інформації про поточний стан економіки на рівні підприємства Інститут економічних досліджень та політичних консультацій проводить щомісячне опитування підприємств із застосуванням підходу кон'юнктурних досліджень (або Business Tendency Survey). Методологію розроблено для оцінки ситуації з «базового рівня» — суджень та очікувань основних економічних агентів – підприємців та керівників підприємств.

Щомісячне опитування підприємств складається з двох частин – регулярної та спеціальної.

Регулярно респонденти дають відповіді на питання про зміну основних показників діяльності та короткострокові прогнози щодо майбутніх змін цих же показників. Мова йде про динаміку випуску (виробництво), реалізації (продажі), експорту, заборгованостей, нових замовлень, зайнятості тощо. Оцінки та очікування щодо змін ділового клімату та фінансово-економічної ситуації на підприємстві в перспективі на пів року також у фокусі нашої уваги. У цій частині опитування використано методологію кон'юнктурних опитувань, гармонізовану відповідно до вимог Joint Harmonised EU Programme of Business and Consumer Surveys (BCS). Там, де можливо, ми будемо порівнювати дані з даними щоквартального опитування підприємств «Ділова думка», які проводяться з 1998 року.

Спеціальна частина щомісячного опитування підприємств присвячена впливу війни на виробничу діяльність підприємств та експорт, оцінкам державної політики з підтримки бізнесу. У випуску використано галузевий вимір в аналізі даних.

Щомісячне опитування керівників підприємств відбувається в рамках зміни дії проекту «За чесну та прозору митницю», який фінансується Європейським Союзом та співфінансується МБФ «Відродження» та благодійним фондом ATLAS Network (США). Щомісячні тенденції буде презентовано в таких звітах, як цей. Щоквартальні тенденції будуть оприлюднюватися й надалі у звітах «Ділова думка: промисловість», які випускає ІЕД із липня 2002 року.

Ми вдячні аналітичній системі YouControl (<https://youcontrol.com.ua/>) за можливість використання даних для формування панельної вибірки.

Зміст

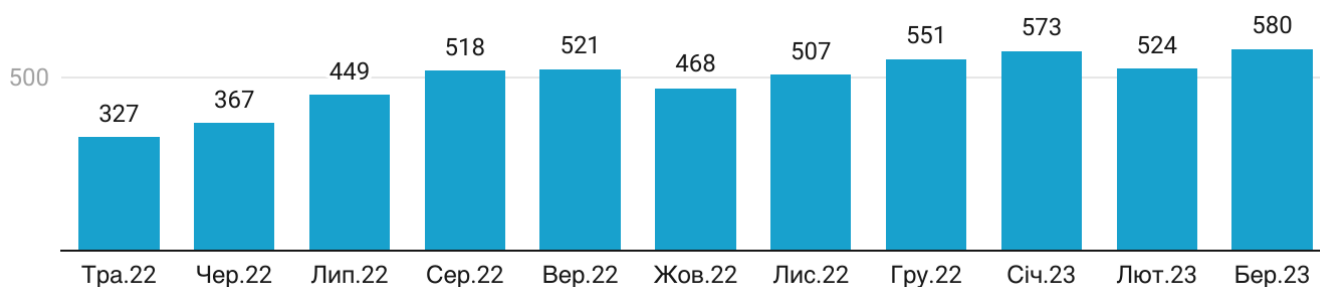
ПРАКТИЧНІ ПИТАННЯ ТА ВІДПОВІДІ, ЯКІ ДОПОМОЖУТЬ У ПРОЧИТАННІ ЦЬОГО ЗВІТУ	5
СТИСЛО ПРО ГОЛОВНЕ	7
ПОКАЗНИКИ ТА ОЧІКУВАННЯ В ПЕРСПЕКТИВІ НА ПІВ РОКУ	11
ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНА СИТУАЦІЯ НА ПІДПРИЄМСТВІ.....	11
ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНА СИТУАЦІЯ НА ПІДПРИЄМСТВІ В ПОРІВНЯННІ З АНАЛОГІЧНИМ	11
ПЕРІОДОМ МИНУЛОГО РОКУ.....	11
ПЛАНИ ЩОДО РОЗШИРЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ НА НАСТУПНІ ДВА РОКИ.....	12
ЗАГАЛЬНОЕКОНОМІЧНЕ СЕРЕДОВИЩЕ.....	13
НЕВИЗНАЧЕНІСТЬ	13
Піврічні очікування	13
Тримісячні очікування	15
ПОКАЗНИКИ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ ТА КОРОТКОСТРОКОВІ ОЧІКУВАННЯ.....	15
ВИРОБНИЦТВО	15
Зміни щодо попереднього місяця.....	15
Очікування щодо змін виробництва	16
ПРОДАЖІ.....	16
Зміни щодо попереднього місяця.....	16
Очікувані зміни продажів.....	17
ЕКСПОРТ.....	17
Зміни щодо попереднього місяця.....	17
Очікувані зміни експорту.....	18
ЗАПАСИ СИРОВИНИ	18
Зміни щодо попереднього місяця.....	18
Очікувані зміни запасів сировини	19
ЗАПАСИ ГОТОВОЇ ПРОДУКЦІЇ.....	19
Зміни щодо попереднього місяця.....	19
Очікувані запаси готової продукції.....	20
НОВІ ЗАМОВЛЕННЯ.....	20
Зміни щодо попереднього місяця.....	20
Очікувані зміни нових замовлень	21
Забезпеченість замовленнями наперед.....	21
ДЕБІТОРСЬКА ЗАБОРГОВАНІСТЬ.....	22
Зміни щодо попереднього місяця.....	22
Очікувані зміни дебіторської заборгованості.....	23

КРЕДИТОРСЬКА ЗАБОРГОВАНІСТЬ	23
Зміни щодо попереднього місяця	23
Очікувані зміни кредиторської заборгованості	24
ПОДАТКОВА ЗАБОРГОВАНІСТЬ	24
Зміни щодо попереднього місяця	24
Очікувані зміни податкової заборгованості	25
КІЛЬКІСТЬ ПРАЦІВНИКІВ	26
Зміни щодо попереднього місяця	26
Очікувані зміни кількості працівників	26
ПРАЦІВНИКИ У ВИМУШЕНИХ ВІДПУСКАХ	27
Зміни щодо попереднього місяця	27
Очікувані зміни кількості працівників у вимушених відпустках	27
КВАЛІФІКОВАНІ ТА НЕКВАЛІФІКОВАНІ ПРАЦІВНИКИ	28
Кваліфіковані працівники	28
Некваліфіковані працівники	29
СПЕЦІАЛЬНА ЧАСТИНА ОПИТУВАННЯ	30
ВПЛИВ ВІЙНИ НА ПІДПРИЄМСТВА	30
Проблеми ведення бізнесу під час війни	30
Вплив війни на завантаження виробничих потужностей/обсяги виробництва	32
ВПЛИВ ВИМКНЕНЬ ЕЛЕКТРОПОСТАЧАННЯ	34
ВПЛИВ ВІЙНИ НА ЕКСПОРТНУ ДІЯЛЬНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВ	36
ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА	38
Оцінка державної політики з підтримки бізнесу	38
МЕТОДОЛОГІЯ ОПИТУВАННЯ	40
ВИБІРКА	40
Додаток 1. Вибрані результати опитування в цифрах	41

ПРАКТИЧНІ ПИТАННЯ ТА ВІДПОВІДІ, ЯКІ ДОПОМОЖУТЬ У ПРОЧИТАННІ ЦЬОГО ЗВІТУ

Кого ми опитуємо? У цьому опитуванні використано панельну вибірку, тобто ми опитуємо одні й ті ж суб'єкти підприємницької діяльності. Побудова такої вибірки вимагає часу. Під час одинадцятої хвили опитування отримано відповіді від 580-ти респондентів.

Рис. 1. Кількість опитаних підприємств

Серед опитаних переважно промислові підприємства (92%), розташовані в 22-х із 27-ми регіонів України, зокрема у Вінницькій, Волинській, Дніпропетровській, Житомирській, Закарпатській, Запорізькій, Івано-Франківській, Київській, Кіровоградській, Львівській, Миколаївській, Одеській, Полтавській, Рівненській, Сумській, Тернопільській, Хмельницькій, Черкаській, Чернівецькій, Чернігівській, Харківській областях та в місті Києві. Серед опитаних представлено підприємства всіх розмірів за кількістю працівників.

Рис. 2. Кількість опитаних підприємств за розмірами

	Лип.22	Сер.22	Вер.22	Жов.22	Лис.22	Гру.22	Січ.23	Лют.23	Бер.23
Мікро	50	64	55	49	53	58	67	59	64
Малі	128	142	138	133	138	156	161	158	189
Середні	169	183	191	172	203	214	212	190	208
Великі	102	129	137	114	113	123	133	117	119

Як ми збираємо дані? Дані було зібрано за допомогою поєднання декількох методів збору даних: телефонне інтерв'ю представників бізнесу із внесенням відповідей до онлайн-форми інтерв'юерами та, у невеликій кількості випадків, самостійне заповнення онлайн-форми представниками підприємств, які під час попереднього телефонного контакту висловили бажання самостійно внести дані до онлайн-форми.

Як обраховуються наші показники? Усі показники обраховуються за єдиною методологією. Для показників економічних тенденцій та очікувань ми зараховуємо відповіді як +1, якщо підприємство відповідає, що показник збільшився, 0 — якщо він не змінився і -1 — якщо зменшився. Наприклад, якщо зі ста респондентів двадцять вказали на зростання виробництва, п'ятдесят респондентів звітували про його скорочення, і тридцять зазначили, що все залишилося без змін, то відповідне значення індексу буде -0,30. Додатне (від'ємне) значення індексу означає, що частка підприємств, у яких зросло виробництво, є більшою (меншою) ніж кількість тих, у яких виробництво скоротилось. Кожний індекс більший за +0,05 або менший за -0,05 є статистично значущим і відрізняється від нуля з імовірністю помилки 5%.

Як «читати» наші показники? Наші показники називаються «індексами», що є синонімом термінів «балансовий індекс», «балансовий показник». Усі індекси є різницею між частками респондентів, що звітували про зменшення, та тими, що звітували про збільшення показника. Чим більше значення індексу, тим більше темпи зростання показника, чим менше значення індексу, тим більші темпи падіння показника. Для більшості показників більше значення індексу означає позитивну тенденцію, винятком є показники заборгованостей, кількості працівників у вимушених відпустках та труднощі з пошуком персоналу. Тут усе

навпаки: чим більше індекс, тим більші темпи зростання заборгованостей, збільшення кількості людей у вимушених відпустках чи труднощів (це погано), а чим менше індекс, тим більші темпи скорочення заборгованостей, зменшення кількості людей у вимушених відпустках чи труднощів (це добре).

Коли проводилось опитування Польовий етап одинадцятої хвилі тривав із 16 березня до 31 березня 2023 року. Керівники підприємств порівнювали результати роботи в березні 2023 року із лютим 2023 року, оцінювали стан того чи іншого показника на момент проведення опитування (березень 2023 року) та давали прогнози на наступні 2 – 3 чи 6 місяців, залежно від питання. В окремих питаннях, де це було зазначено, результати роботи порівнювалися з довоєнним часом (період до 24 лютого 2022 року). Опитувані давали прогнози на наступні 3 місяці роботи.

СТИСЛО ПРО ГОЛОВНЕ

У березні економічна ситуація на підприємствах суттєво покращилась, оптимізм керівників підприємств у коротко- й середньостроковій перспективі суттєво зріс. Оцінки поточної ситуації в країні та на підприємстві чотири місяці поспіль покращуються. Очікування на 6 місяців істотно покращились. Невизначеність у шести і тримісячній перспективі продовжує знижуватись, але довгострокова невизначеність залишається високою і без змін. Динаміка змін виробничих показників та очікування на наступні три місяці істотно покращилась. Ситуація на підприємствах у березні 2023 року в порівнянні з березнем 2022 року істотно покращилась. Плани щодо наступних двох років залишаються відносно позитивними. Перешкода «перебої з електропостачанням» опустилась на друге місце в рейтингу перешкод. У середньому через вимкнення електроенергії підприємства втратили лише 6% загального обсягу робочого часу за лютий. Важливість «небезпечно працювати» як перешкоди у веденні бізнесу продовжує зменшуватись. Експортна активність похвалилась, однак частина експортерів досі не спроможна відновити продажі за кордон. Позитивних оцінок економічної політики стало менше.

ЗАГАЛЬНІ ПОКАЗНИКИ ДІЛОВОГО КЛІМАТУ ТА КОН'ЮНКТУРИ

- У березні 2023 року порівняно з лютим ІНДЕКС ПОТОЧНОЇ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ СИТУАЦІЇ НА ПІДПРИЄМСТВІ, хоча і залишився без істотних змін, проте продовжив поступове збільшення та становить -0,10 (був -0,11).
- Очікування підприємств щодо змін фінансово-економічної ситуації в піврічній перспективі збільшуються вже чотири місяці поспіль, у березні значення відповідного індексу збільшилось із 0,34 до 0,48.
- Якщо раніше оцінки загальноекономічного середовища були нижчими, порівняно з оцінками фінансово-економічної ситуації, то в березні, при збереженні тенденції до покращення, значення ІНДЕКСУ ЗАГАЛЬНОЕКОНОМІЧНОГО СЕРЕДОВИЩА збільшилось із -0,14 до -0,10.
- Очікування щодо змін загальноекономічного середовища через пів року також істотно покращились та навіть перевищили показник очікувань фінансово-економічної ситуації. ІНДЕКС ОЧІКУВАНИХ ЗМІН ЗАГАЛЬНОЕКОНОМІЧНОГО СЕРЕДОВИЩА збільшився з 0,30 до 0,50.
- Водночас, дворічні очікування щодо перспектив розширення ділової активності незначним чином погіршили показники. Це відбулось через перехід незначного відсотка «оптимістів», які планують розширювати діяльність, до частки тих, хто не планує жодних змін. Значення ІНДЕКСУ ОЧІКУВАНИХ ЗМІН ДІЛОВОЇ АКТИВНОСТІ в перспективі двох років у березні в порівнянні з лютим зменшилось із 0,27 до 0,23.
- Рівень невизначеності у дворічній перспективі незначним чином зменшився, хоча й коливається в приблизно однаковому діапазоні даних, а для піврічної та тримісячної перспективи зменшення значення фіксується вже кілька місяців поспіль.

ВИРОБНИЦТВО

- У березні порівняно з лютим 2023 року ІНДЕКС ЗМІН У ВИРОБНИЦТВІ збільшився із -0,06 до 0,18, уперше за кілька місяців змінивши знак на додатний. Це означає, що частка тих, хто збільшував виробництво, істотно переважає частку тих, хто його зменшував, порівняно з попереднім місяцем.
- Очікування підприємств на наступні три місяці демонструють збільшення показника чотири місяці поспіль. Значення ІНДЕКСУ ОЧІКУВАНИХ ЗМІН ОБСЯГІВ ВИРОБНИЦТВА збільшилось із 0,47 до 0,58.

ПОПИТ ТА РЕАЛІЗАЦІЯ

- Показники попиту та продажів також істотно покращились, темпи нарощування продажів та збільшення кількості нових замовлень прискорились. Значення ІНДЕКСУ ЗМІН РЕАЛІЗАЦІЇ збільшилось із -0,06 в лютому до 0,18, а значення ІНДЕКСУ ЗМІН НОВИХ ЗАМОВЛЕНЬ збільшилось із -0,04 до 0,20.
- Очікування підприємств щодо майбутнього попиту продовжили зростати. Значення як ІНДЕКСУ ОЧІКУВАНИХ ЗМІН ПРОДАЖІВ, так й ІНДЕКСУ ОЧІКУВАНИХ ЗМІН НОВИХ ЗАМОВЛЕНЬ збільшились, відповідно, із 0,47 до 0,59 та з 0,44 до 0,59.

ЗАБОРГОВАНІСТІ

- У березні порівняно з лютим 2023 року не спостерігається значних змін у поточних показниках заборгованостей. Значення дебіторської заборгованості становить -0,22 (було -0,24). Показник податкової заборгованості становить -0,29 (два місяці поспіль був -0,30). А показник кредиторської заборгованості становить -0,25 (був -0,27).
- У тримісячній перспективі не очікується істотних зрушень щодо показників дебіторської заборгованості, водночас очікується незначне покращення показників податкової та кредиторської заборгованостей. ІНДЕКС ОЧІКУВАНИХ ЗМІН ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ залишився без змін та становить -0,28, ІНДЕКС ОЧІКУВАНИХ ЗМІН КРЕДИТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ дещо зменшився, із -0,28 до -0,31, як і показник податкової заборгованості, який зменшився з -0,24 до -0,28.

ЗАЙНЯТІСТЬ

- Динаміка змін показників зайнятості вже кілька місяців поспіль свідчить про відсутність значних зрушень на ринку праці.
- Темпи скорочення зайнятості на підприємствах дещо прискорились, ІНДЕКС ЗМІН ЗАЙНЯТОСТІ збільшився з -0,09 до -0,06
- Водночас, у наступні три місяці підприємства не очікують змін, ІНДЕКС ОЧІКУВАНИХ ЗМІН неістотно збільшився з 0,04 до 0,06.
- Тенденція до скорочення кількості працівників у вимушених відпустках дещо уповільнилась. Значення відповідного індексу в лютому порівняно з березнем незначним чином зменшилось, із -0,16 до -0,19; у перспективі трьох місяців підприємства очікують подальшого сповільнення (індекс зменшився з -0,23 до -0,26).
- Після суттєвого збільшення труднощів пошуку працівників різної кваліфікації в лютому в березні показник значно зменшився. Значення відповідного індексу для кваліфікованих працівників зменшилось із 0,26 до 0,14, а показник труднощів пошуку некваліфікованих працівників зменшився із 0,14 до 0,06.

ЗАБЕЗПЕЧЕНІСТЬ ЗАМОВЛЕННЯМИ

- У березні 2023 року підприємства були забезпечені замовленнями в середньому на три місяці. Це стільки ж, як і в січні та лютому 2023 року, але більше ніж у листопаді - грудні 2022 року, коли середній термін складав два місяці.
- Частка підприємств, забезпечених замовленнями на період від 6-ти місяців і більше, дещо зросла в березні (до 24% порівняно з 20% у лютому 2023 р.).

ПЕРЕШКОДИ ДЛЯ ВЕДЕННЯ БІЗНЕСУ ПІД ЧАС ВІЙНИ

- Зростання цін на сировину та матеріали зберегло своє значення та залишилось на першому місці як перешкода для ведення бізнесу.
- Негативний вплив перебоїв з електро-, водо- та теплопостачанням продовжує знижуватись: у березні ця перешкода опустилась з першого на друге місце рейтингу.
- Складнощі з перевезенням сировини помітно зменшились у переліку перешкод, хоча і залишились на третьому місці.
- Відсоток опитаних, які вважають, що працювати небезпечно, помітно зменшився.
- Брак робочої сили продовжує поступово збільшуватись у значенні.

ЗАВАНТАЖЕНІСТЬ ВИРОБНИЧИХ ПОТУЖНОСТЕЙ У ПЕРІОД ВІЙНИ

- У березні 2023 року було зафіксовано найвищий рівень завантаження виробничих потужностей за весь час опитування, що свідчить про поживлення відновлення виробництва. Сумарна частка підприємств, які працюють майже на повну та повну потужність, досягла 52% - найвищого показника за всі хвилі опитування (47% у січні та 49% у лютому).

- Незважаючи на виклики війни, лише 4% опитаних підприємств повідомили, що припинили свою діяльність упродовж війни. Також лише 4% підприємств працюють на рівні менше ніж 25% від довоєнних обсягів виробництва.
- Середній бізнес найкраще підтримує виробництво майже на повну та повну потужність порівняно з довоєнним періодом – 61% у березні (58% у лютому та 54% у січні), що є найвищим показником від самого початку опитування.
- Харчова галузь залишається лідером відновлення переробної промисловості. У березні 66% підприємств харчової галузі працювали майже на повну та повну потужність, що є найвищим показником для галузі за період спостереження (для порівняння 66% у лютому та 62% у січні). У легкій промисловості зафіксовано також рекордний для галузі відповідний показник – 63%.
- Найбільш складна ситуація залишається в деревообробній галузі (лише 13% працювали на майже повну та повну потужність), виробництві будматеріалів (15%) та металургії (22%).

ВПЛИВ ВИМКНЕНЬ ЕЛЕКТРОПОСТАЧАННЯ

- У лютому 2023 року вимкнення електропостачання стали незначною проблемою для більшості підприємств. Зокрема, у лютому лише 28% підприємств тимчасово призупинили роботу через вимкнення електропостачання (82% у листопаді, 89% у грудні та 73% у січні).
- У 39% підприємств вимкнень взагалі не було (14% у листопаді, 5% у грудні та 14% у січні). Ще 33% підприємств працювали весь час, навіть якщо відбувалися вимкнення (4% в листопаді, 6% у грудні та 14% у січні).
- Майже зовсім немає підприємств із найбільш критичними втратами (більше половини робочого часу), хоча в січні таких підприємств було 5%, грудні 11%, а листопаді 6%.
- У середньому, через вимкнення електроенергії підприємства втратили лише 6% загального обсягу робочого часу за лютий, що є найкращим показником порівняно з попередніми місяцями (15% у січні, 23% в грудні та 21% у листопаді). Бізнес адаптувався до роботи в умовах вимкнень електропостачання, а також покращилася ситуація з енергопостачанням.
- Ситуація майже вирівнялася для підприємств різного розміру. Зокрема, мікропідприємства в лютому в середньому втратили 9% робочого часу, тоді як відповідні втрати становлять у середньому 7% для малих, 5% для середніх та 5% для великих підприємств.
- Найнижчі часові втрати зафіксовано в легкій промисловості (4%), деревообробній (5%) та харчовій (5%) галузях. Водночас, найвищі втрати в машинобудуванні (11%) та металургії (10%).

ПІДПРИЄМСТВА-ЕКСПОРТЕРИ

- У березні 62% опитаних повідомили, що були експортерами до війни, продовжували експорт під час війни або ж розпочали експорт під час війни вперше.
- Більшості бізнесу вдалося налагодити експорт в умовах війни. 87% опитаних вказали, що експортували до війни, а також продовжували експортувати впродовж останніх 12-ти місяців.
- Частина бізнесу не може побороти нові виклики для експортної діяльності. 13% підприємств експортували до початку війни, але не змогли відновити експорту впродовж останніх 12-ти місяців.
- Тільки незначна частка підприємств змогла вперше розпочати експорт. 1% підприємств вперше розпочав експортувати саме під час війни (упродовж останніх 12-ти місяців).
- Серед мікробізнесу 42% підприємств, які експортували до війни, але не мали експортної діяльності впродовж останніх 12-ти місяців.
- Найбільш складна ситуація з відновленням експорту в галузі виробництва будівельних матеріалів. Зокрема, 50% підприємств галузі експортували до війни, але не мали експорту за останні 12 місяців.
- Найкраща ситуація склалася в легкій промисловості, де всі підприємства мали експорт упродовж останніх 12-ти місяців.
- У березні темпи зростання обсягів експорту значно прискорились. Значення індексу змін експорту збільшилось із -0,09 до 0,09, і це єдиний додатний показник за весь період проведення дослідження.

Частка підприємств, у яких обсяги експорту скоротились, зменшилась із 27,1% у лютому до 16,9% у березні, водночас, частка підприємств, які збільшували обсяги експорту, збільшилась із 15,2% до 22,3%.

- На наступні три місяці підприємці очікують подальшого прискорення темпів зростання експорту. Значення ІНДЕКСУ ОЧІКУВАНИХ ЗМІН ЕКСПОРТУ істотно збільшилось, із 0,33 до 0,49. Зокрема, збільшилась частка тих підприємств, які планують зростання експорту, із 36,2% до 48,5%.

ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА

- У березні 2023 року частота позитивних оцінок державної політики з підтримки бізнесу зменшилась до 20% у березні з 24% у лютому, а частота негативних оцінок залишилась без змін та становить 11%.
- Як і раніше, бізнес переважно нейтрально оцінює державну політику з підтримки бізнесу: такі оцінки, як і минулого місяця, поставили 56% опитаних.

ПОКАЗНИКИ ТА ОЧІКУВАННЯ В ПЕРСПЕКТИВІ НА ПІВ РОКУ

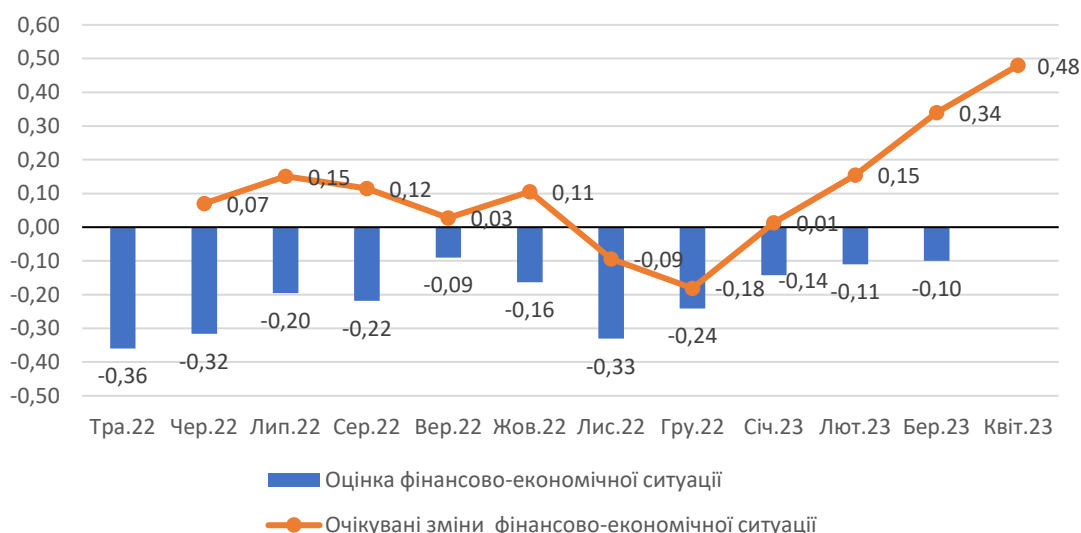
ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНА СИТУАЦІЯ НА ПІДПРИЄМСТВІ

У березні 2023 року порівняно з лютим, незважаючи на те, що значних змін не відбулось, зберігається тенденція до поступового збільшення значення. У березні значення ІНДЕКСУ ПОТОЧНОЇ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ СИТУАЦІЇ зросло з -0,11 до -0,10. Частка опитаних, що оцінили поточну фінансово-економічну ситуацію на підприємстві як погану, зменшилась із 22,3% до 21,1%, водночас, незначним чином збільшилась частка тих, хто позитивно оцінює ситуацію на підприємстві, із 6,2% до 7,3%. Частка опитаних, які вважають фінансово-економічну ситуацію на підприємстві задовільною, становить 71,6% (була 71,5% у лютому).

Очікування на перспективу протягом шести місяців покращуються чотири місяці поспіль, значення ІНДЕКСУ ОЧІКУВАНИХ ЗМІН ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ СИТУАЦІЇ збільшилось із 0,34 до 0,48. Це стало можливим за рахунок значного зменшення частки тих, хто давав нейтральні оцінки. При цьому, частка «песимістів» зменшилась із 8,3% до 5,4%, а частка «оптимістів» збільшилась із 39,9% до 52,2%. Частка тих, хто не очікує жодних змін, зменшилась із 51,8% до 42,4%.

Частка опитаних, що не змогли дати прогноз щодо змін фінансово-економічної ситуації на підприємстві на піврічну перспективу, поступово зменшується вже п'ять місяців поспіль та становить 22,6% (була 35,5%).

Рис. 3. Фінансово-економічна ситуація на підприємстві, індекси

ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНА СИТУАЦІЯ НА ПІДПРИЄМСТВІ В ПОРІВНЯННІ З АНАЛОГІЧНИМ ПЕРІОДОМ МИНУЛОГО РОКУ

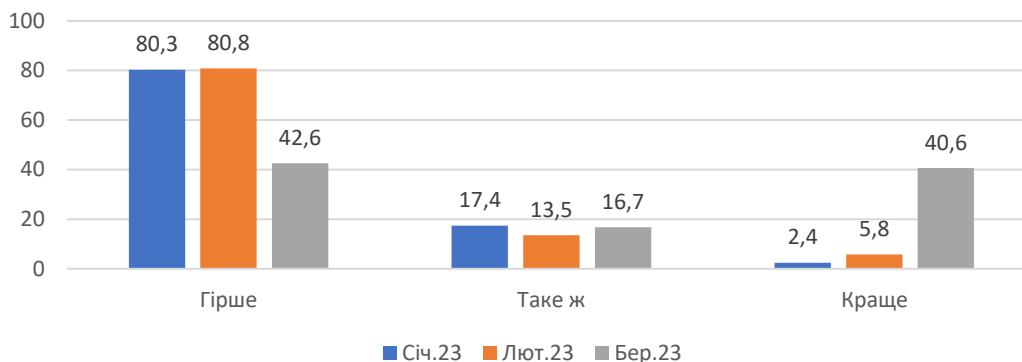
Порівняння фінансово-економічної ситуації на підприємстві з аналогічним періодом минулого року свідчить про істотне покращення ситуації. Значення ІНДЕКСУ ОЦІНКИ ПОТОЧНОЇ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ СИТУАЦІЇ (з року в рік) у березні порівняно з лютим збільшилось із -0,73 до 0,02. Це стало можливим завдяки істотним змінам в розподілі «песимістів» та «оптимістів», які розділились майже порівну. У відсотковому розподілі частка опитаних, які вказали на погіршення ситуації, зменшилась майже вдвічі, із 80,8% до 42,6%. Водночас, частка опитаних, у яких ситуація покращилась, збільшилась у сім разів, із 5,8% до 40,6%. При цьому, частка тих, хто вважає, що в порівнянні з минулим роком нічого не змінилось, збільшилась лише незначним чином, із 13,5% до 16,7%.

Розмір. Оцінки фінансово-економічної ситуації залежать від розміру підприємства. Найкраще в порівнянні з минулим роком себе почувають великі підприємства, їхній показник має єдине додатне значення та становить 0,24. Показник середніх підприємств становить -0,02. Показник мікро- та малих підприємств знаходиться приблизно в одному діапазоні та становить -0,19 та -0,13 відповідно.

Регіон. У регіональному розподілі найвищий показник має Черкаська область (1,00), а найнижчий показник у Дніпропетровській області (-1,00).

Галузь. У галузевому розрізі найвище значення індексу зафіксовано для хімічної (0,35) та поліграфічної (0,25). Найгірші показники для (машинобудування (-0,08) та харчової (-0,15) промисловості.

Рис. 4. Як Ви оцінюєте фінансово-економічну ситуацію на підприємстві в порівнянні з минулим роком?, %опитаних

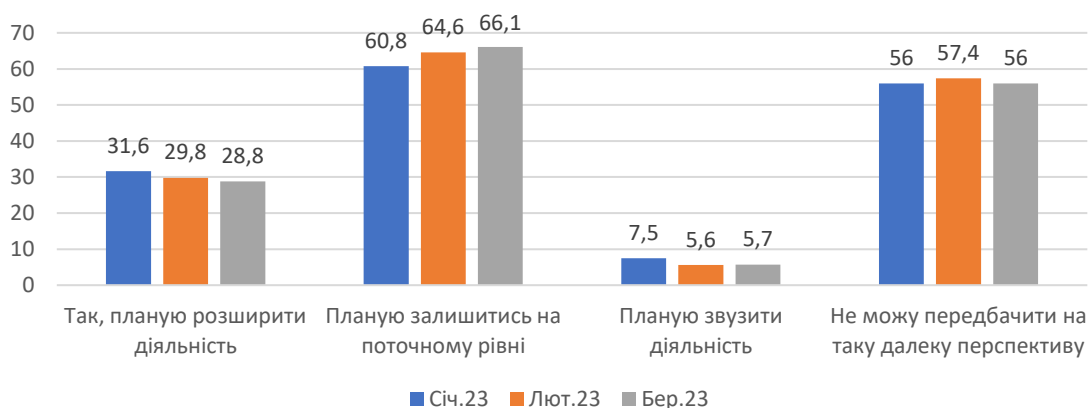

ПЛАНИ ЩОДО РОЗШИРЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ НА НАСТУПНІ ДВА РОКИ

Очікування щодо ділової активності на наступні пів року все ще залишаються позитивними, але з незначним зменшенням значення. ІНДЕКС ОЧІКУВАНИХ ЗМІН ДІЛОВОЇ АКТИВНОСТІ в перспективі двох років збільшився з 0,27 до 0,23. Відсоток тих, хто планує розширювати діяльність у наступні два роки, майже не змінився та становить (28,2%) (був 29,8% у лютому), як і відсоток тих, хто планує звузити діяльність, у березні він становить 5,7% (був 5,6%). Водночас, частка тих, хто планує залишитись на поточному рівні, незначним чином збільшилась, із 64,6% до 66,1%.

Важливо зазначити, що відсоток тих, хто не зміг дати прогноз на таку далеку перспективу, неістотно зменшився з 57,4% до 56%, проте коливається приблизно в одному діапазоні.

Рис. 5. Чи плануєте Ви розширити діяльність підприємства протягом наступних двох років, %опитаних

Розмір. Серед підприємств усіх розмірів найбільш оптимістично дивляться в майбутнє великі (0,39) та мікропідприємства (0,25). Показник малих та середніх підприємств є однаковим та становить 0,17.

Регіон. Зареєстровані суттєві регіональні відмінності. Є група областей із переважанням позитивних очікувань та, навпаки, групи, де є негативні очікування. Найвищі показники очікувань мають Полтавська та Запорізька області (по -1,00 для кожної). Єдиний показник із від'ємним значенням має Сумська (-0,23) область.

Галузь. Очікування залежать від галузі промисловості. Деревообробна промисловість (0,43) та металообробка (0,41) мають найвищий показник очікувань. Показник для виробництва будівельних матеріалів єдиний із від'ємним значенням (-0,11).

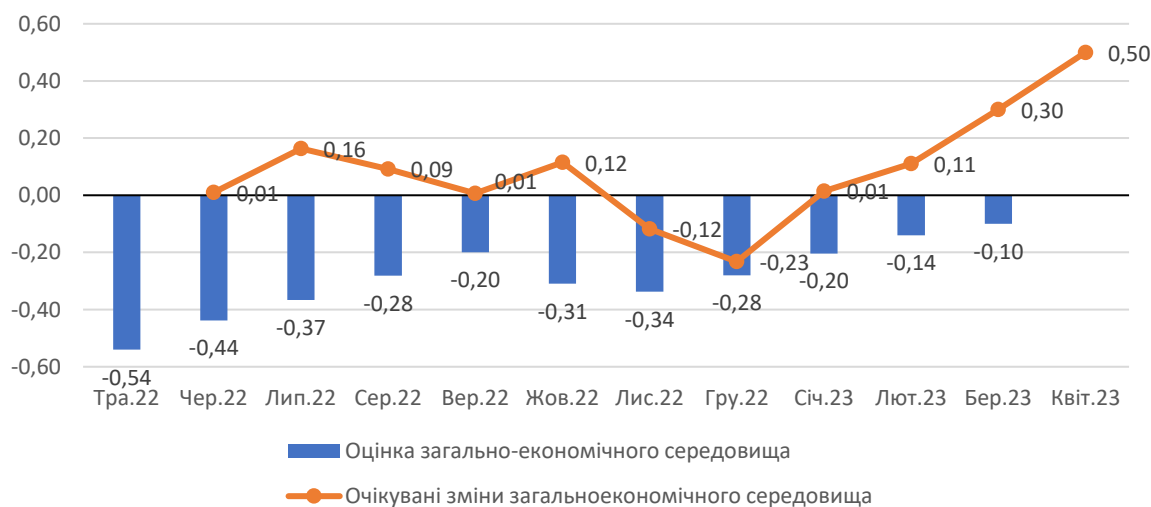
ЗАГАЛЬНОЕКОНОМІЧНЕ СЕРЕДОВИЩЕ

Оцінка загальноекономічного середовища продовжила покращуватись, показник зрівнявся з оцінками поточної фінансово-економічної ситуації. Значення відповідного ІНДЕКСУ зросло в березні порівняно з лютим із -0,14 до -0,10. Частка тих, хто оцінює загальноекономічне середовище як погане, змінилась незначним чином та становить 22,2% (була 22,7%), водночас частка тих, хто дає позитивні оцінки, збільшилась із 4,8% до 7,4%. Також зменшилась частка тих, хто вважає загальноекономічне середовище задовільним, із 72,5% до 70,4%.

Прогнози підприємств щодо змін загальноекономічного середовища на майбутні шість місяців продовжили покращуватись: значення ІНДЕКСУ ОЧІКУВАНИХ ЗМІН ЗАГАЛЬНОЕКОНОМІЧНОГО СЕРЕДОВИЩА збільшилось майже втричі, із 0,30 до 0,50. Частка «оптимістів» щодо змін загальноекономічного середовища суттєво збільшилась, із 36,7% до 53,4%, водночас, зменшилась частка «песимістів», із 10,4% до 4,3%. Частка тих, хто вважає, що протягом майбутніх пів року загальноекономічне середовище не зміниться, зменшилась із 52,9% до 42,3%.

Частка тих, хто не зміг дати прогнозів щодо стану загальноекономічного середовища, зменшилась із 39,1% до 25,0%.

Рис. 6. Загальноекономічне середовище, індекси

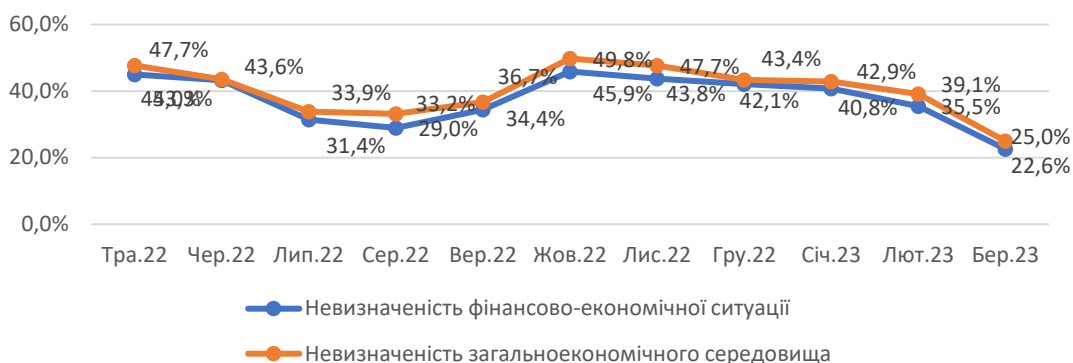

НЕВИЗНАЧЕНІСТЬ

Піврічні очікування

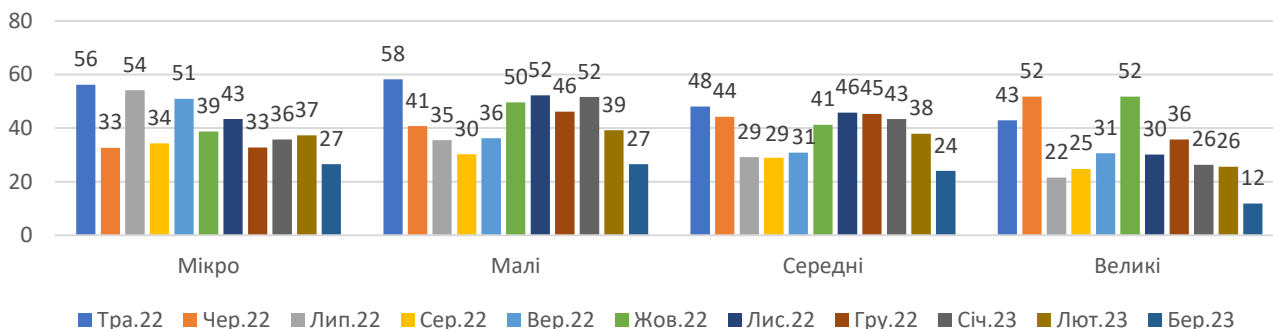
Рівень невизначеності в прогнозах як фінансово-економічної ситуації на підприємстві, так і загальноекономічного середовища кілька місяців поспіль поступово зменшується. Частка опитаних, що не змогли дати прогноз щодо змін фінансово-економічної ситуації на підприємстві в перспективі на пів року, зменшилась із 35,5% до 22,6%, а загальноекономічного середовища в цілому в країні — із 39,1% до 25,0%.

Рис. 7. Рівень невизначеності фінансово-економічної ситуації та загальноекономічного середовища, % опитаних

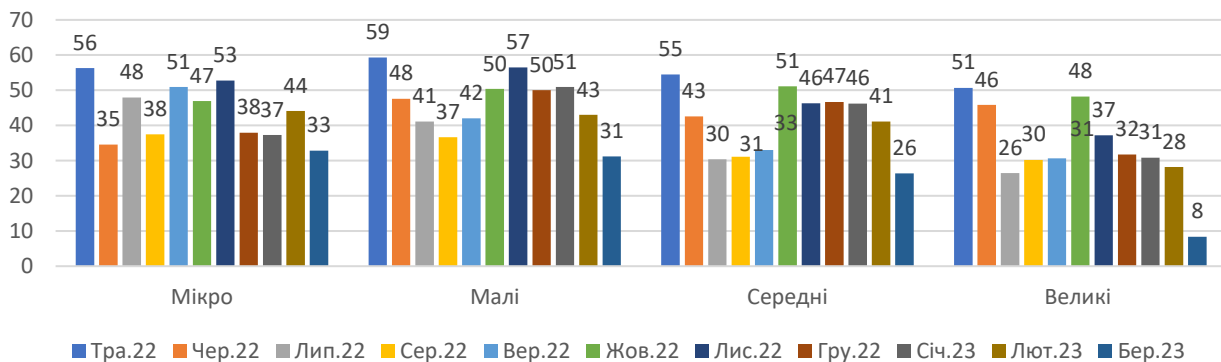
Рівень невизначеності щодо фінансово-економічної ситуації на підприємстві та її динаміка залежать від розміру підприємств. У березні найбільше зменшився показник невизначеності для великих підприємств – більше ніж удвічі, із 26% до 12%, а показник невизначеності для середніх підприємств зменшився із 38% до 24%. Вищим та однаковим є показник невизначеності для мікро- та малих підприємств, який становить по 27% (значення зменшилось із 37% та з 39% відповідно).

Рис. 8. Частка опитаних, що не змогли дати відповідь на питання про зміну фінансово-економічного середовища в перспективі на пів року

Невизначеність щодо загальноекономічного середовища, як і у випадку з фінансово-економічною ситуацією, залежить від розміру підприємства. Рівень невизначеності є найменшим для великих підприємств, на яких відсоток зменшився майже в чотири рази, із 28% до 8% у березні, показник для середніх підприємств зменшився із 41% до 26%. Менш різкі зміни невизначеності щодо загальноекономічної ситуації відбулись у мікро- (із 44% до 33%) та малих (із 41% до 31%) підприємств.

Рис. 9. Частка опитаних, що не змогли дати відповідь на питання про зміну загальноекономічного середовища в перспективі на пів року

Тримісячні очікування

У тримісячній перспективі також спостерігається поступове зменшення невизначеності для всіх виробничих показників. Найбільше зменшилась невизначеність для всіх заборгованостей: дебіторської (із 24,4% до 17,4%), кредиторської (із 23,9% до 16,7%) та податкової (із 21,8% до 15,2%). Найменше зменшився показник невизначеності для кількості працівників, із 13,4% до 12,8%. Найнижчою вже кілька місяців поспіль залишається невизначеність для експортної діяльності, для якої показник зменшився із 7,8% до 6,9%.

Рис. 10. Частка підприємств, які не змогли зробити прогноз про зміну показника в перспективі 3-х місяців, % опитаних

	Тра.22	Чер.22	Лип.22	Сер.22	Вер.22	Жов.22	Лис.22	Гру.22	Січ.23	Лют.23	Бер.23
Дебіторська заборгованість	27.8	15.8	11.4	16.6	14.4	25.9	37.5	35	23.7	24.4	17.4
Кредиторська заборгованість	26.6	15	11.4	16.2	14.2	25.9	36.9	35.4	23.2	23.9	16.7
Податкова заборгованість	0	13.6	12.7	14.5	12.5	24.6	35.7	33	22.9	21.8	15.2
Кількість працівників у вимушених відпустках	21.1	9.8	10	13.7	11.1	17.7	14	15.6	15	17.2	15.3
Кількість працівників	14.7	7.6	10.7	15.6	12.9	17.5	15	14.3	14	13.4	12.8
Запаси готової продукції	25.7	11.4	10.2	13.5	12.7	23.1	13	13.6	13.2	11.3	10
Запаси сировини та матеріалів	21.4	10.6	10.9	14.1	12.7	16	14	13.8	12	11.6	10.5
Нові замовлення	19.3	9.3	11.1	15.3	14	17.3	14	12.9	12	11.6	10
Виробництво	16.5	10.1	8.2	14.3	11.7	17.1	14	12.9	12	11.5	10
Продаж	17.4	9.3	9.4	15.1	12.1	17.3	14	12.7	11	11.5	10.2
Експорт	19.4	13.9	6.2	13.9	12.9	15.2	1	10.2	8.4	7.8	6.9

Source: #NRES • Created with Datawrapper

ПОКАЗНИКИ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ ТА КОРОТКОСТРОКОВІ ОЧІКУВАННЯ

ВИРОБНИЦТВО

Зміни щодо попереднього місяця

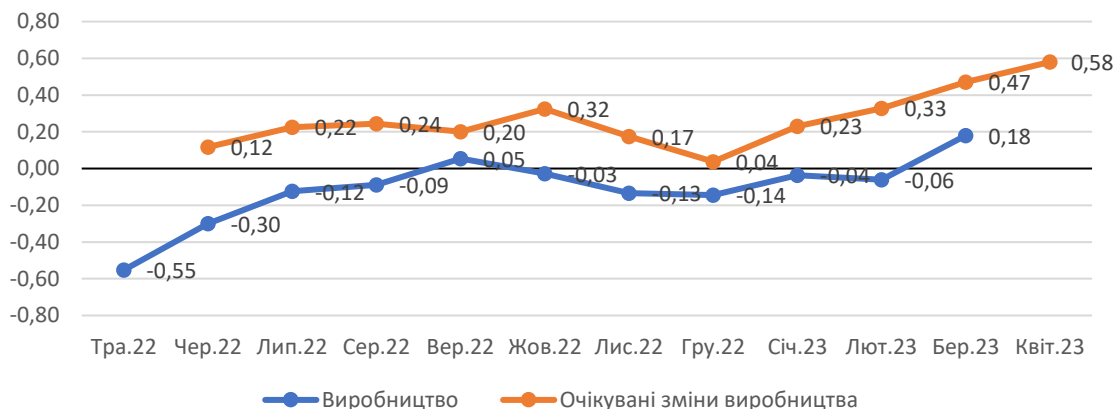
У березні порівняно з лютим поточні показники виробництва істотно покращились. ІНДЕКС ЗМІН ВИРОБНИЦТВА збільшився із -0,06 до 0,18, уперше за кілька місяців змінивши знак на додатний, що означає істотне переважання тих, хто збільшував виробництво, над тими, хто його зменшував. Це стало можливим завдяки істотному зменшенню частки тих підприємств, на яких виробництво зменшувалось, із 27,2% до 14,3%, та одночасного збільшення частки тих підприємств, що збільшували обсяги виробництва, із 16,8% до 27,5%. Водночас, частка тих виробництв, на яких змін не відбувалось, змінилась лише незначним чином, збільшившись із 56,1% до 58,2%.

Розмір. Зафіксовано суттєву різницю між підприємствами різних розмірів. Серед підприємств різних розмірів найкраще почувалися великі (0,26) та середні (0,22) підприємства, індекс для яких є найвищим. Показник малих підприємств становить 0,06. Найгірші показники мають мікропідприємства, їхній індекс становить -0,19, він єдиний має від'ємне значення.

Регіон. Регіональні відмінності дуже суттєві (найбільше значення 0,58, а найменше — -0,35). Найкращі результати мали підприємства Тернопільської (0,58), Івано-Франківської (0,50) та Одеської (0,46) областей. Найнижчі значення індексу зафіксовано для підприємств Харківської (-0,35), Сумської (-0,26) та Чернівецької (-0,20) областей.

Галузь. Значення індексу різняться для секторів та галузей. Найкраща ситуація в галузях хімічної (0,26) та харчової (0,20) промисловості. Найнижчим є значення для машинобудування (-0,05) та деревообробної (-0,22) промисловості.

Рис. 11. Індекс змін виробництва

Очікування щодо змін виробництва

Показник виробничих планів підприємств на наступні три місяці зростає вже чотири місяці поспіль. ІНДЕКС ОЧІКУВАНИХ ЗМІН ВИРОБНИЦТВА збільшився з 0,47 до 0,58. Частка підприємств, на яких планується зростання виробництва, збільшилась із 49,1% до 60,1%, водночас частка тих, хто планує зменшення виробництва, зменшилась із 5,0% до 3,8%. Частка тих, хто не очікує змін, зменшилась із 45,9% до 36,1%.

Розмір. Очікування щодо виробництва залежать від розміру підприємств. Найвищим та приблизно однаковими є показник очікувань для великих (0,57), малих (0,58) та середніх (0,60) підприємств. Найнижчі очікування щодо обсягів виробництва мають мікропідприємства, індекс яких становить 0,36.

Регіон. Плани підприємств суттєво залежать від регіону розташування. Найбільш оптимістичні плани щодо зростання обсягів виробництва мають Тернопільська, Івано-Франківська та Львівська (по 1,00 для кожної) області, а також Полтавська (0,94) та Одеська (0,86) області. Найнижчі показники очікувань у Сумській (0,17), Харківській (0,24) та Черкаській і Чернівецькій (по 0,29 для кожної) областях.

Галузь. Виробничі очікування на три місяці залежать від галузі. Найвищими є показники для харчової (0,67) та легкої (0,62) промисловості а також машинобудування (0,57). Найнижчі показники мають хімічна (0,18) та деревообробна (0,26) промисловості.

ПРОДАЖІ

Зміни щодо попереднього місяця

У березні темпи скорочення продажів уповільнились. ІНДЕКС ЗМІН ПРОДАЖІВ збільшився із -0,06 до 0,18, як і показник виробництва. Це відбулось через те, що частка підприємств, які зменшували продажі, зменшилась із 27,0% до 15,5%, та, водночас, збільшилась частка тих підприємств, на яких обсяги продажів збільшувались, із 16,5% до 28,4%. Частка підприємств, на яких не відбувалось змін, у березні майже не змінилась та становить 56,0% (була 56,5% у лютому).

Розмір. ІНДЕКС ЗМІН ПРОДАЖІВ великих (0,29) та середніх (0,22) підприємств є приблизно однаковим. Показник середніх підприємств становить 0,03. Найнижче та єдине від'ємне значення індексу мають мікропідприємства - 0,17.

Регіон. Найвище значення ІНДЕКСУ ЗМІН ПРОДАЖІВ зафіксовано для Полтавської (0,75), Тернопільської (0,58) та Івано-Франківської (0,50) областей. Найнижчий показник у Харківській (-0,35), Сумській (-0,33) областей та м. Києва (0,24).

Галузь. Найвищий ІНДЕКС ЗМІН ПРОДАЖІВ мають хімічна та харчова (по 0,23 для кожної галузі) промисловості. Найнижчим є значення для машинобудування (-0,11) та деревообробної (-0,22) промисловості.

Очікувані зміни продажів

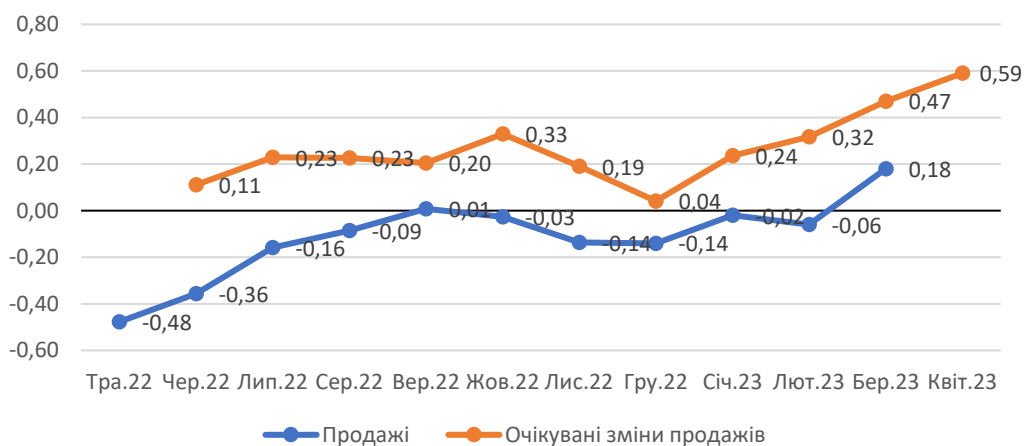
Очікування щодо обсягів продажів, як і виробничі очікування, збільшуються вже чотири місяці поспіль. Індекс очікуваних змін обсягів продажів збільшився з 0,47 до 0,59. Із 49,2% до 60,6% збільшилась частка опитаних, які планують збільшення обсягів продажів у наступні три місяці, тоді як із 5,4% до 4,4% скоротилася частка тих, хто очікує їх зменшення. Разом із тим, відсоток опитаних, які вважають, що нічого не зміниться, зменшився з 45,4% до 34,9%.

Розмір. Показники очікувань для великих (0,61) та середніх (0,62) підприємств є приблизно однаковими. Показник середніх підприємств становить 0,53. Показник мікропідприємств є найнижчим та становить 0,35.

Регіон. У розрізі регіонів найкращі очікування зафіксовано в Полтавській, Тернопільській, Івано-Франківській та Львівській (по 1,00 для кожної) областях. Натомість показник для Сумської (-0,06) області є найнижчим, він єдиний має від'ємне значення.

Галузь. Найвищі показники очікувань стосовно продажів мають харчова (0,70) та легка (0,62) промисловості, а також машинобудування (0,50). Показник очікувань для хімічної (0,27) та деревообробної (0,32) промисловості є найнижчим.

Рис. 12. Індекс змін продажів

ЕКСПОРТ

Зміни щодо попереднього місяця

У березні, після двох місяців простою, темпи зростання експорту значно прискорились. Значення ІНДЕКСУ змін експорту збільшилось із -0,09 до 0,09, і це єдиний додатний показник за весь період проведення дослідження. Частка опитаних, у яких обсяги експорту скоротились, у березні порівняно з лютим зменшилась із 27,1% до 16,9%, водночас, частка підприємств, які збільшували обсяги експорту, збільшилась із 15,2% до 22,3%. При цьому, частка тих підприємств, на яких обсяги експорту не змінилися, зазнала менш істотних змін, збільшившись незначним чином, із 57,7% до 60,9%.

Розмір. Найвищим та приблизно однаковим значення ІНДЕКСУ змін експорту є для великих (0,14) та середніх (0,16) підприємств, які мають додатне значення. Показник малих підприємств становить -0,13. Найнижчим є показник для мікропідприємств - -0,33

Регіон. У регіональному розрізі найвищими є показники Івано-Франківської (0,89), Тернопільської (0,67), Львівської (0,62) та Рівненської (0,50) областей. Найнижчим є значення для Сумської (-1,00) області, м. Києва (-0,54) та Харківської (0,38) області.

Галузь. У галузевому розподілі ІНДЕКС змін експорту металообробки (0,47) та поліграфічної промисловості (0,17) вищий за нуль. Від'ємне значення мають показники машинобудування (-0,12), деревообробної (-0,15) промисловості та виробництва будівельних матеріалів (-0,20).

Очікувані зміни експорту

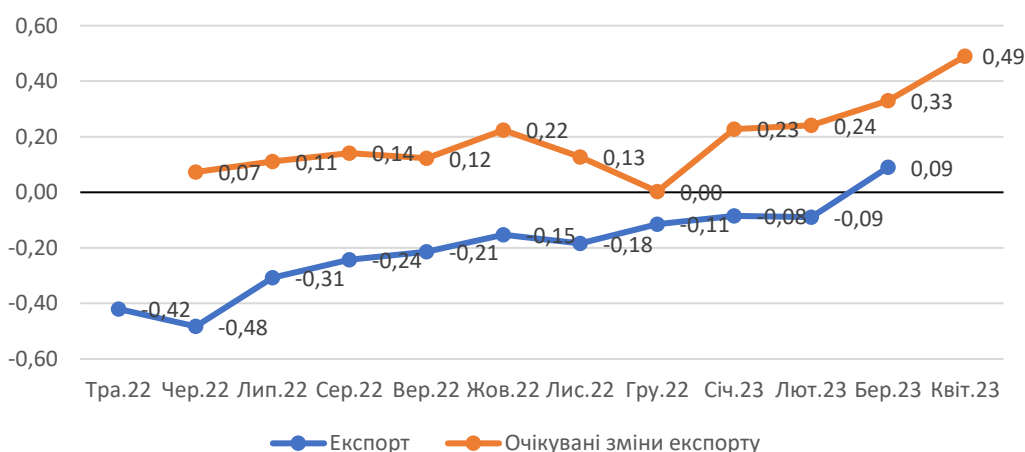
На наступні три місяці підприємці очікують подальшого прискорення темпів зростання експорту. Значення ІНДЕКСУ ОЧІКУВАНИХ ЗМІН ЕКСПОРТУ істотно збільшилось, із 0,33 до 0,49. Частка тих, хто планує збільшення експорту, зростає з 36,2% до 48,5%, водночас, скоротилась частка тих, хто планує його зменшувати, із 5,8% до 3,6%. Частка тих, хто не очікує жодних змін, зменшилась із 58,0% до 47,9%.

Розмір. Найвищий та приблизно однаковий показник очікувань щодо експорту мають великі (0,56) та середні (0,52) підприємства. Нижчим і також приблизно однаковим є показник експортних очікувань для малих (0,28) та мікропідприємств (0,23).

Регіон: Найвище значення ІНДЕКСУ ОЧІКУВАНИХ ЗМІН ЕКСПОРТУ зафіксовано для підприємств Івано-Франківської, Тернопільської, Львівської (по 1,00 для кожної) областей. Найгіршими є очікування представників бізнесу Сумської (нуль), Харківської (0,12) та Чернігівської (0,14) областей.

Галузь. Найвище значення індексу очікуваних змін експорту мають металообробка (0,72), харчова (0,56) та легка (0,43) промисловості. Найнижче та єдине від'ємне значення має поліграфічна (-0,17) промисловість.

Рис. 13. Індекс змін експорту

ЗАПАСИ СИРОВИНИ

Зміни щодо попереднього місяця

Темпи скорочення запасів сировини сповільнились, про що свідчить збільшення значення ІНДЕКСУ ЗМІН ЗАПАСІВ СИРОВИНИ з -0,14 до 0,06. Частка респондентів, що повідомили про збільшення запасів сировини за минулий місяць, збільшилась із 12,1% до 23,4%. Водночас, частка опитаних, що вказали на її скорочення, зменшилась із 27,5% до 20,1%. Із 60,4% до 56,5% зменшилась частка підприємців, у яких у порівнянні з минулим місяцем нічого не змінилось.

Розмір. Індекс змін ЗАПАСІВ СИРОВИНИ є найвищим та приблизно однаковим для середніх (0,08) та великих (0,09) підприємств. Показник малих підприємств становить 0,02. Показник мікропідприємств є найнижчим та становить -0,21.

Регіон. Найвищі показники мають Полтавська (0,94) та Тернопільська (0,74) області. Показники м. Києва (-0,62), та Черкаської (-0,53) області є найнижчими.

Галузь. У галузевому розподілі найвище значення показника має харчова (0,14) промисловість. Показники металообробки та легкої промисловості дорівнюють нулю. Показники інших галузей мають від'ємне значення, проте найнижчими є показники деревообробної (-0,33) промисловості та машинобудування (-0,19).

Очікувані зміни запасів сировини

Показник очікувань на наступні три місяці збільшується вже три місяці поспіль: ІНДЕКС ОЧІКУВАНИХ ЗМІН ЗАПАСІВ СИРОВИНИ збільшився з 0,27 до 0,30, що, як і минулого разу, стало найвищим показником за весь період дослідження. Кількість респондентів, які очікують збільшення запасів сировини, збільшилась із 34,4% до 39,5%, тоді як частка тих, хто вважає, що запаси сировини зменшуватимуться, змінилась незначним чином та становить 10,6% (була 9,6%). Із 55,9% до 49,9% зменшилась частка тих, хто вважає, що ситуація не зміниться.

Розмір. ІНДЕКС ОЧІКУВАНИХ ЗМІН ЗАПАСІВ СИРОВИНИ є приблизно однаковим та вищим для малих (0,30) та середніх (0,37) підприємств, тоді як показники великих (0,20) та мікропідприємств (0,16) є нижчими.

Регіон. Найвищим ІНДЕКС ОЧІКУВАНИХ ЗМІН ЗАПАСІВ СИРОВИНИ є для Івано-Франківської та Львівської (по 1,00 для кожної) областей, а також для Полтавської (0,94) та Тернопільської (0,89) областей. Найнижчим значення індексу є для м. Києва (-0,50), а також для Сумської (-0,37) та Черкаської (-0,36) областей.

Галузь. У галузевому розрізі найвищий показник очікувань щодо змін запасів сировини мають харчова промисловість (0,38), металообробка та легка промисловість (по 0,32 для кожної). Від'ємні показники очікувань мають виробництво будівельних матеріалів (-0,05) та деревообробна (-0,11) промисловість.

Рис. 14. Індекси змін запасів сировини

ЗАПАСИ ГОТОВОЇ ПРОДУКЦІЇ

Зміни щодо попереднього місяця

Показник скорочення запасів готової продукції поступово збільшується два місяці поспіль. Значення відповідного індексу в березні порівняно з лютим збільшилось із -0,34 до -0,30. У відсотковому розподілі частка респондентів, що повідомили про зменшення запасів готової продукції, залишилась без істотних змін та становить 38,3% (була 38,0%), водночас, частка тих респондентів, у яких запаси зросли, незначним чином збільшилась, із 4,3% до 7,3%. Частка респондентів, які зовсім не відчували змін, зменшилась із 57,7% до 54,3%.

Розмір. Залежно від розміру підприємства змінюється й значення індексу, воно є найвищим для великих (-0,20) підприємств. Показник малих підприємств становить -0,38, а показник середніх (-0,33) та мікропідприємств (-0,27) є приблизно однаковим.

Регіон. Значення індексу залежить від регіону. Для підприємств Київської (0,25) та Полтавської (0,06) областей показник є найвищим. Показник Дніпропетровської області дорівнює нулю. Показники всіх інших областей мають від'ємне значення, але найнижчими є індекси Івано-Франківської, Львівської, та Тернопільської (по -1,00 для кожної) областей.

Галузь. У галузевому розподілі показник хімічної промисловості (-0,05) є найвищим. Показники харчової (-0,42) та поліграфічної (-0,50) промисловості мають найнижче значення.

Очікувані запаси готової продукції

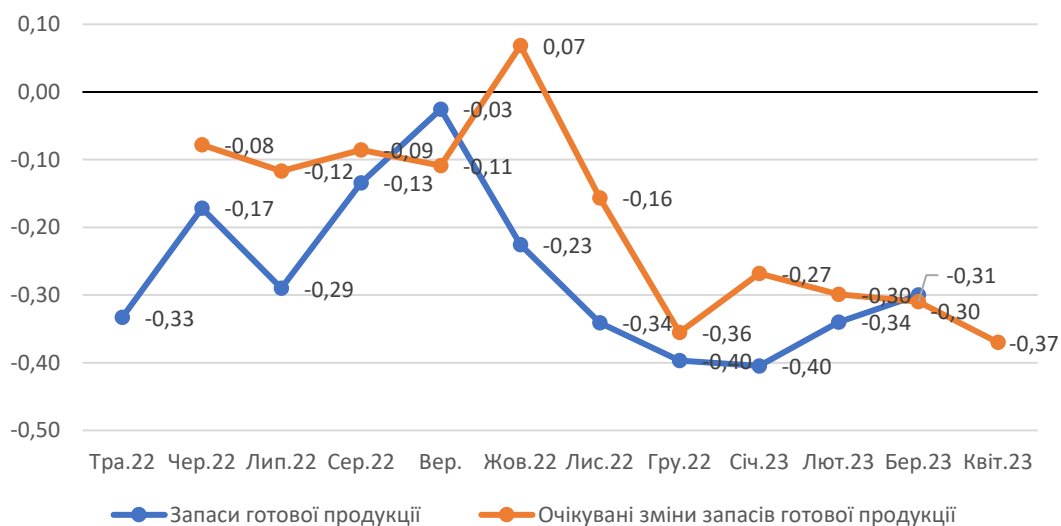
У майбутньому підприємці очікують на зменшення показника. Індекс очікуваних змін запасів готової продукції зменшився із -0,37 до -0,37. Із 37,2% до 42,7% збільшилась частка опитаних, які вважають, що запаси готової продукції в наступні три місяці зменшуватимуться, а частка тих, хто очікує їх збільшення, зросла з 4,4% до 5,6%. Відсоток же тих, хто вважає, що нічого не зміниться, зменшився із 58,5% до 51,6%.

Розмір. Значення показника залежить від розміру підприємства. Показник є приблизно однаковим для великих (-0,35) та середніх (-0,37) підприємств. Показник малих підприємств становить -0,45. Для мікропідприємств значення індексу становить -0,13.

Регіон. У регіональному розподілі найвищим показник очікувань є для Вінницької (0,20) та Сумської (0,11) областей. Показник Київської, Полтавської та Чернігівської областей дорівнює нулю. Показник очікувань для всіх інших областей має від'ємне значення, для Івано-Франківської, Львівської та Тернопільської по -1,00 для кожної області.

Галузь. Значення індексу є найвищим для машинобудування (-0,11) та хімічної (-0,14) промисловості. Показники харчової (0,49), поліграфічної та легкої (по 0,44 для кожної) є найнижчими.

Рис. 15. Індекси змін запасів готової продукції

НОВІ ЗАМОВЛЕННЯ

Зміни щодо попереднього місяця

Динаміка нових замовлень суттєво покращилась. Індекс змін нових замовлень у березні порівняно з лютим істотно збільшився, із -0,04 до 0,20, що є найвищим показником за весь період дослідження. Це відбулось завдяки збільшенню частки тих, у кого зросла кількість нових замовлень, із 17,7% до 29,0%, та одночасного зменшення частки тих, хто повідомив про скорочення кількості нових замовлень із 24,5% до 14,2%. Частка тих, хто не відчув змін, майже не змінилась та становить 56,8% (була 57,8%).

Розмір. Значення індексу залежить від розміру підприємств та є найвищим для великих підприємств (0,32). Показник середніх підприємств становить (0,24), а показник малих (0,05). Показник мікропідприємств є найнижчим та становить -0,16.

Регіон. Серед регіонів нові замовлення найбільше зростали в Полтавській (0,94), Тернопільській (0,74) та Івано-Франківській (0,60) областях, у той час як у Сумській (-0,32), Харківській (-0,24) та Чернівецькій (-0,14) областях нові замовлення найбільше скоротились.

Галузь. Найкраще попереднього місяця ситуація з новими замовленнями складалась для хімічної (0,27) та харчової (0,26) промисловості. Найнижчі показники мають деревообробна промисловість (-0,30) та машинобудування, їхні показники дорівнюють нулю.

Очікувані зміни нових замовлень

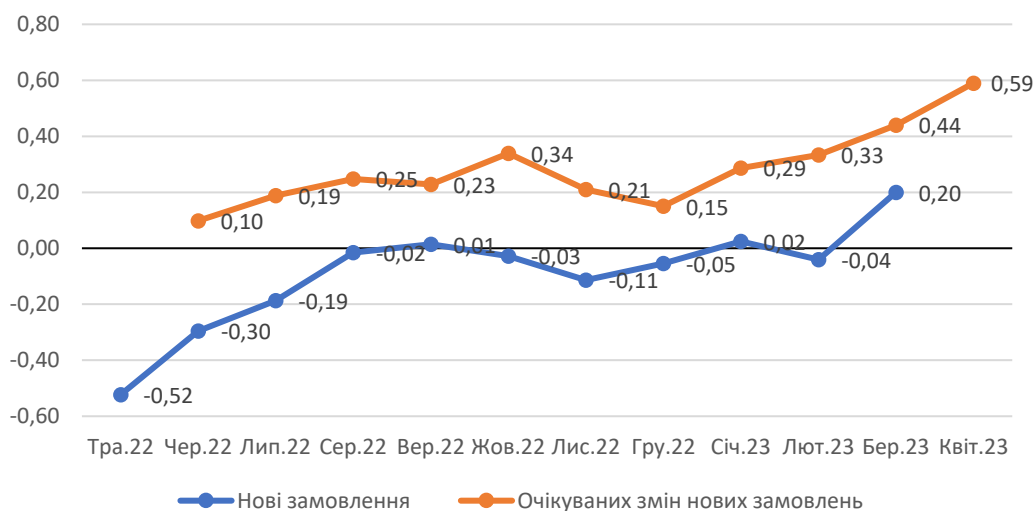
Очікується подальше прискорення темпів зростання нових замовлень у наступні три місяці. Значення індексу очікуваних змін нових замовлень збільшується чотири місяці поспіль та становить 0,59 (було 0,44). Із 47,8% до 59,35 збільшилась частка тих, хто очікує на збільшення нових замовлень. Водночас, частка респондентів, які вважають, що кількість замовлень зменшиться, знизилась із 5,6% до 3,3%. Із 46,5% до 37,4% зменшилась частка тих, хто не очікує жодних змін у наступні три місяці.

Розмір. Показник очікувань є приблизно однаковим для середніх (0,62), великих (0,60) та малих (0,54) підприємств. Показник очікувань мікропідприємств є найнижчим та становить 0,33.

Регіон. Значення індексу мають суттєві регіональні відмінності. У Полтавській, Тернопільській, Івано-Франківській (по 1,00 для кожної) областях бізнес більшою мірою ніж в інших регіонах очікує на збільшення нових замовлень. Разом із тим, показники Сумської (0,06) та Харківської (0,24) областей є найнижчими.

Галузь. Найкращі очікування щодо нових замовлень мають харчова (0,70) та легка (0,62) промисловості, а також виробництво будівельних матеріалів (0,48). Показники деревообробної (0,17) та хімічної (0,17) промисловості є найнижчими.

Рис. 16. Індекси змін нових замовлень

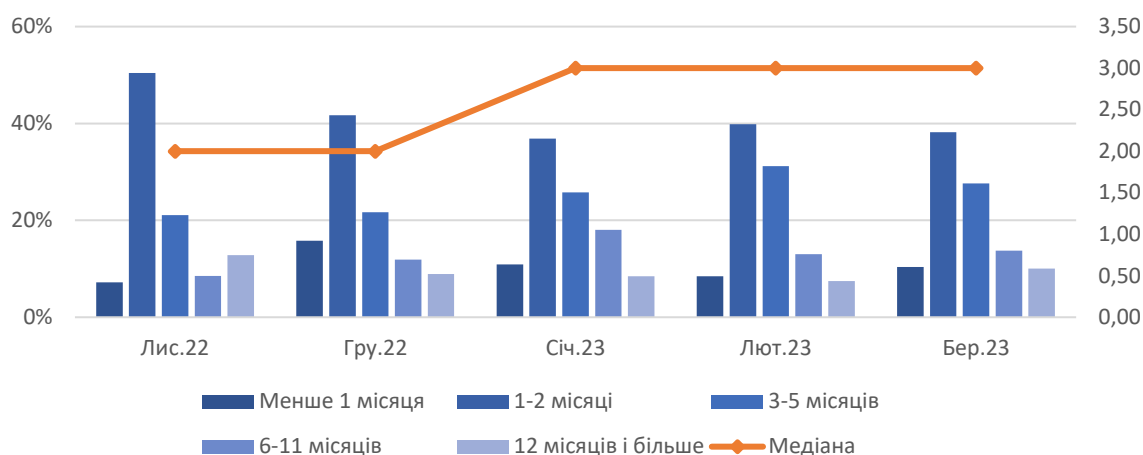
Забезпеченість замовленнями наперед

У березні 2023 року середній термін забезпеченості новими замовленнями для опитаних підприємств склав три місяці (медіанне значення). Це стільки ж, як і в січні та в лютому 2023 року, але більше ніж у листопаді - грудні 2022 року, коли середній термін забезпеченості замовленнями складав два місяці.

Спостерігаються позитивні зміни щодо забезпеченості довгостроковими замовленнями: у березні частка підприємств, забезпечених замовленнями на період від 6-ти місяців і більше, зросла до 24% із 20% у лютому. Щодо часток підприємств, забезпечених замовленнями на період до одного місяця та на 1 - 2 місяці, зміни були незначними. Частка перших дещо збільшилася з 8% до 10%, а частка останніх, навпаки, дещо зменшилася з 40% до 38%.

28% підприємств повідомили, що мають замовлення на період від 3-х до 5-ти місяців (у лютому – 31%). Крім цього, 10% підприємств не дали відповіді на це запитання.

Рис. 17. Час, на який підприємства забезпечені замовленнями

Розмір. Підприємства середнього та великого розмірів забезпечені замовленнями на довший період, ніж малі та мікропідприємства. Так, середній термін забезпечення замовленнями для середніх та великих підприємств склав три місяці, при чому близько третини з них забезпечені замовленнями на шість місяців і більше. Водночас, для мікро- та малих підприємств середній термін забезпечення замовленнями склав два місяці, і більше половини з них мають замовлення лише на період до двох місяців.

Галузь. У березні 2023 року найдовший середній термін нових замовлень було зафіксовано в хімічній промисловості: у середньому на 3,5 місяця (медіанне значення)¹. Машинобудування, галузь виробництва тканин, одягу та взуття, поліграфічна промисловість також відзначаються відносно довгими середніми термінами замовлень: на три місяці в кожній із цих галузей.

Найкоротший середній термін нових замовлень – у металургії. Тут він склав у середньому лише один місяць, а третина підприємств цієї галузі (34%) мають замовлення на термін менше одного місяця.

Регіон. Між підприємствами в різних областях спостерігаються досить вагомні відмінності в забезпеченні замовленнями². Середній термін забезпечення замовленнями найбільший для підприємств Вінницької області, у якій він склав у середньому 9 місяців (медіанне значення).

Порівняно високі ці терміни і для підприємств Волинської, Київської, Одеської та Полтавської областей, у яких підприємства забезпечені замовленнями в середньому на 5,5 – 6,5 місяця. З іншого боку, найменший середній період замовлень – лише на один місяць – зафіксований у Дніпропетровській, Житомирській, Рівненській, Харківській, Чернівецькій та Чернігівській областях.

ДЕБІТОРСЬКА ЗАБОРГОВАНІСТЬ

Зміни щодо попереднього місяця

Показник дебіторської заборгованості три місяці поспіль залишається без істотних змін. Значення ІНДЕКСУ ЗМІН ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНІСТІ в березні становить -0,22 (було -0,24). Частка тих, хто повідомив про зменшення заборгованості, зменшилась із 36,8% до 34,9%, а частка тих, у кого заборгованість збільшилась, залишилась без істотних змін та становить 10,8% (була 10,7%). При цьому, із 52,5% до 54,3% збільшилась частка тих, для кого нічого не змінилося за минулий місяць.

¹ У цьому аналізі не розглядаються підприємства галузей сільського господарства, будівництва, торгівлі та послуг, а також підприємства, що ввійшли до категорії «Інші виробництва».

² До порівняння не включено регіони, у яких не були опитані підприємства. Крім цього, відповіді респондентів у Миколаївській області не включені до порівняння за областями, тому що в цій області кількість респондентів недостатня для статистичного порівняння. Детальніше див. розділ «Вибірка».

Розмір. Ситуація з дебіторською заборгованістю є приблизно однаковою для малих (-0,32), середніх (-0,27) та мікропідприємств (-0,26). Показник великих підприємств є найвищим та становить -0,17.

Регіон. Зафіксовані суттєві регіональні різниці в значеннях цього показника. У розрізі регіонів найбільше зростання дебіторської заборгованості було зафіксовано в м. Києві (0,52) та Черкаській (0,17) області. Найнижчим є показник для Івано-Франківської, Тернопільської та Львівської (по -1,00 для кожної) областей, а також для Житомирської (-0,94) та Сумської (-0,93) областей.

Галузь. При галузевому розподілі найвище та єдине додатне значення має деревообробна (0,18) промисловість. Найнижчими є показники легкої (-0,24) та харчової (-0,32) промисловості.

Очікувані зміни дебіторської заборгованості

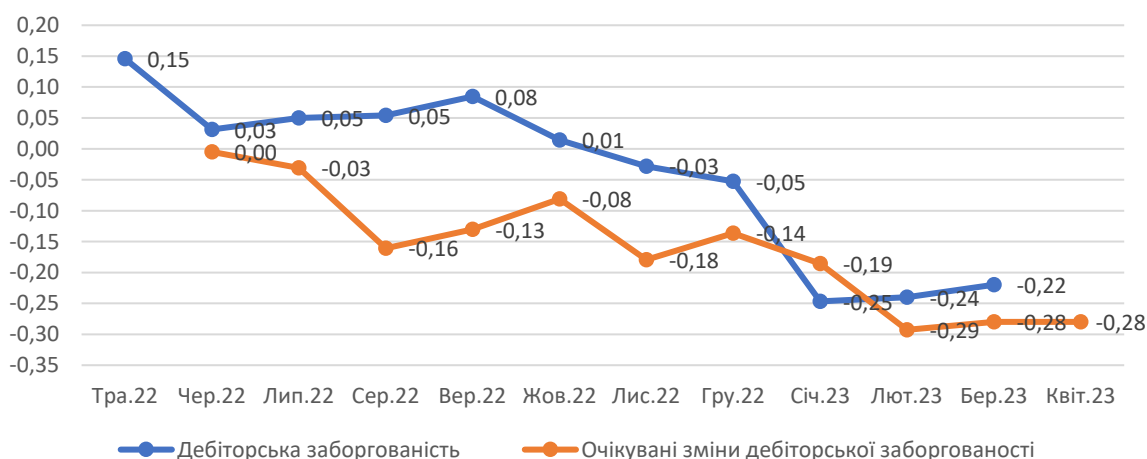
У перспективі трьох місяців підприємці не очікують змін. ІНДЕКС ОЧІКУВАНИХ ЗМІН ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНІСТІ становить -0,28, як і в лютому. Незначним чином збільшились як частка опитаних, що очікують на збільшення цього показника (із 4,2% до 6,2%), так і частка тих, хто очікує на його зменшення (із 34,6% до 36,4%). Частка тих, хто вважає, що нічого не зміниться, зменшилась із 61,2% до 57,4%.

Розмір. При розподілі за розміром найвищий показник очікувань мають великі підприємства (-0,17). Показник середніх (-0,30) та мікропідприємств (-0,24) є приблизно однаковим, а показник малих підприємств є найнижчим - -0,40.

Регіон. У регіональному розподілі найбільше значення мають показники Вінницької (0,43) області та м. Києва (0,40). Найнижчими є показники Сумської, Тернопільської, Львівської, Івано-Франківської областей (по -1,00 для кожної).

Галузь. Найвищим є показник очікувань зі збільшення дебіторської заборгованості для поліграфічної промисловості, який дорівнює нулю. Усі інші показники мають від'ємне значення, а найнижчий показник у харчової (-0,35) промисловості, а також у виробництва будівельних матеріалів (-0,32) та металообробки (-0,31)

Рис. 18. Індеси змін дебіторської заборгованості

КРЕДИТОРСЬКА ЗАБОРГОВАНІСТЬ

Зміни щодо попереднього місяця

У березні показник кредиторської заборгованості залишається без істотних змін. ІНДЕКС ЗМІН КРЕДИТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНІСТІ дещо зменшився, із -0,27 до -0,25. Частка опитаних, що повідомили про збільшення заборгованості, незначним чином зменшилась, із 7,8% до 6,9%, як зменшилась і частка тих, для кого кредиторська заборгованість знизилась, із 36,6% до 34,2%. Частка тих, для кого нічого не змінилось за минулий місяць, збільшилась із 55,6% до 59,0%

Розмір. Показник малих (-0,38) та середніх (-0,32) підприємств є приблизно однаковим та найкращим. Показник мікропідприємств становить -0,19. Найвищим є показник кредиторської заборгованості для великих підприємств, він становить -0,07.

Регіон. Зафіксовано суттєві регіональні відмінності. Ситуація з накопиченням кредиторської заборгованості є найгіршою в м. Києві (0,19), Хмельницькій (0,17), Волинській (0,17), а також у Черкаській та Закарпатській (по 0,07 для кожної) областях. Найкращою ситуація є у Львівській, Івано-Франківській та Тернопільській (по -1,00 для кожної) областях.

Галузь. У галузевому розподілі найвищим є показник для машинобудування, деревообробної та хімічної промисловості, який дорівнює нулю. Усі інші показники мають від'ємне значення, але найнижчим є значення для харчової промисловості (-0,35), легкої промисловості та виробництва будівельних матеріалів (по -0,29 для кожної галузі).

Очікувані зміни кредиторської заборгованості

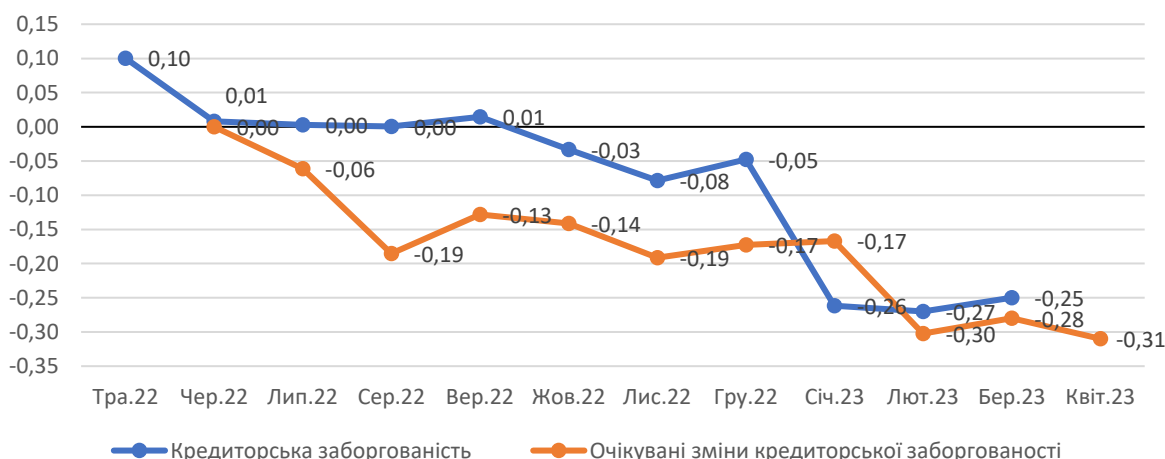
На наступні три місяці підприємці очікують на незначне зменшення показника. ІНДЕКС ОЧІКУВАНИХ ЗМІН КРЕДИТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ зменшився із -0,28 до -0,31. Незначним чином збільшилась частка тих, хто очікує на зменшення кредиторської заборгованості, із 33,1% до 35,4, тоді як частка тих, хто очікує на збільшення кредиторської заборгованості неістотно збільшилась, із 2,4% до 3,2%. Частка тих респондентів, які вважають, що нічого не зміниться, зменшилась із 64,5% до 61,3%.

Розмір. Показник очікуваної кредиторської заборгованості є вищим та приблизно однаковим для великих (-0,21) і мікропідприємств (-0,18). Показник середніх підприємств становить -0,33, а найнижчим та найкращим є показник малих підприємств (-0,43).

Регіон. Показник очікувань за кредиторською заборгованістю є додатним та вищим від нуля для Кіровоградської (0,22), Вінницької (0,14) та Черкаської (0,07) областей. Показник очікувань для м. Києва, Закарпатської та Запорізької областей дорівнює нулю. Найнижчими є показники Сумської, Львівської, Івано-Франківської та Тернопільської (по -1,00 для кожної) областей.

Галузь. Серед галузей найвищими є показники машинобудування (-0,03). Найнижче значення мають легка (-0,26) промисловість та виробництво будівельних матеріалів (-0,27), а також харчова промисловість (-0,40).

Рис. 19. Індекс змін кредиторської заборгованості

ПОДАТКОВА ЗАБОРГОВАНІСТЬ

Зміни щодо попереднього місяця

Темпи скорочення податкової заборгованості залишаються без істотних змін три місяці поспіль. ІНДЕКС ЗМІН ПОДАТКОВОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ в березні становить -0,29 (у лютому був (-0,30)). Частка підприємств, що повідомили

про зменшення податкової заборгованості за минулий місяць, становить 31,5% (була 33,0%), а частка респондентів, які вказали на збільшення податкової заборгованості, залишилась без змін та становить 0,03%. Частка тих, хто вважає, що жодних змін не відбулось, незначним чином збільшилась, із 66,7% до 68,3%.

Розмір. Показники податкової заборгованості є вищими для великих (-0,14) підприємств. Показник для мікропідприємств становить (-0,24), а для середніх підприємств - 0,34. Найнижчим значення є для малих підприємств (-0,41).

Регіон. Спостерігаються суттєві відмінності в значенні цього показника за регіонами. Показники м. Києва, Хмельницької, Чернігівської, Дніпропетровської, Полтавської, Закарпатської, Запорізької та Житомирської областей дорівнюють нулю. Показники інших областей мають від'ємне значення, та найнижчими є показники Львівської, Тернопільської та Івано-Франківської областей (по -1,00 для кожної), а також Сумської (-0,93) області.

Галузь. Найвище значення має показник податкової заборгованості деревообробної промисловості, який дорівнює нулю. Значення поліграфічної (-0,37) та харчової (-0,38) промисловості є найнижчим.

Очікувані зміни податкової заборгованості

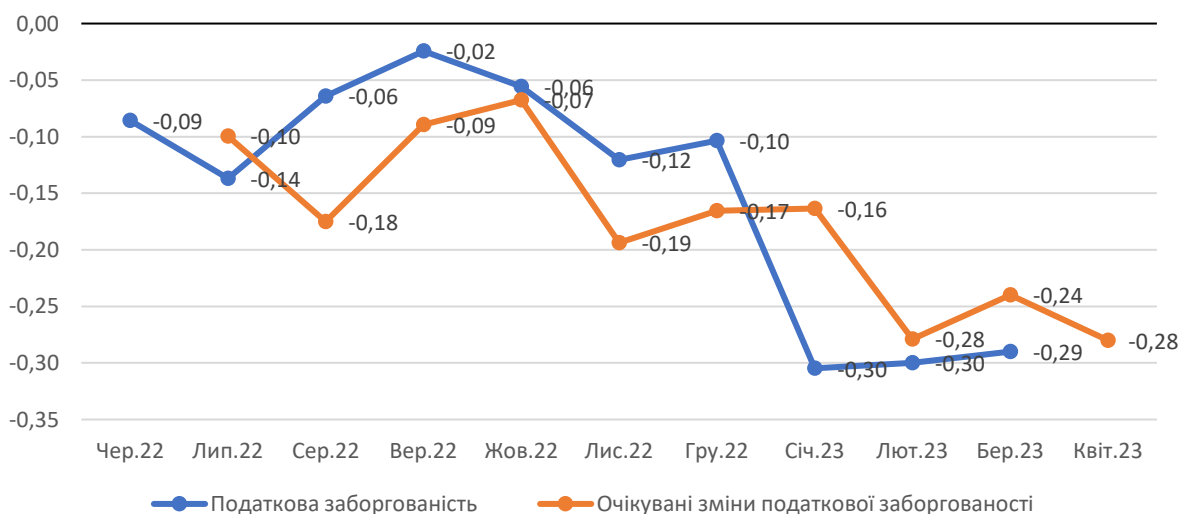
На наступні три місяці підприємці очікують незначного зменшення податкової заборгованості. ІНДЕКС очікуваних змін ПОДАТКОВОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ зменшився з -0,24 до -0,28. Із 29,7% до 30,9% збільшилась частка тих, хто прогнозує зменшення податкової заборгованості, водночас, частка тих, хто очікує на її збільшення, залишилась майже без змін та становить 1,5% (була 1%). Із 71,3% до 67,6% зменшилась частка тих, хто не очікує змін.

Розмір. Показники очікувань щодо податкової заборгованості є кращими для малих (-0,40) та середніх (-0,32) підприємств. Водночас, показники великих (-0,15) та мікропідприємств є приблизно однаковими та значно вищими.

Регіон. У регіональному розподілі показник очікувань Вінницької (0,20) та Кіровоградської (0,11) областей є найвищим. Показник Львівської, Івано-Франківської та Тернопільської областей є найнижчим (по -1,00 для кожної).

Галузь. Найвищим показник очікувань податкової заборгованості є для деревообробної промисловості, він дорівнює нулю. Показники інших галузей мають від'ємне значення, але найнижчим є показник для поліграфічної (-0,33) та харчової (-0,37) промисловості.

Рис. 20. Індекс змін податкової заборгованості

КІЛЬКІСТЬ ПРАЦІВНИКІВ

Зміни щодо попереднього місяця

Темпи скорочення зайнятості продовжують залишатися без змін, хоча показник незначним чином збільшився. Індекс змін кількості працівників у березні порівняно з лютим неістотно збільшився з -0,09 до -0,06. Частка опитаних респондентів, що повідомили про зменшення кількості співробітників, задіяних в усіх операціях підприємства, незначним чином зменшилась із 11,9% до 10,6%. Частка тих, хто вказав на їх збільшення, дещо зросла, із 1,4% до 3,1%. Частка тих, для кого нічого не змінилось, залишилась майже без змін та становить 86,2% (була 86,7%).

Розмір. Показник є вищим та однаковим для великих та середніх (-0,05) підприємств. Для малих (-0,10) та мікропідприємств (-0,13) значення показника є приблизно однаковим та нижчим.

Регіон. У регіональному розподілі вищими за нуль є показники Одеської (0,14), Рівненської (0,07), а також Київської та Чернігівської (по 0,06 для кожної) областей. Найнижче значення мають Сумська (-0,47) та Харківська (-0,44) області.

Галузь. Показник легкої промисловості (-0,02) та металообробки (-0,03) є найвищим. Найнижче значення мають показники машинобудування (-0,21) та виробництва будівельних матеріалів (-0,22).

Очікувані зміни кількості працівників

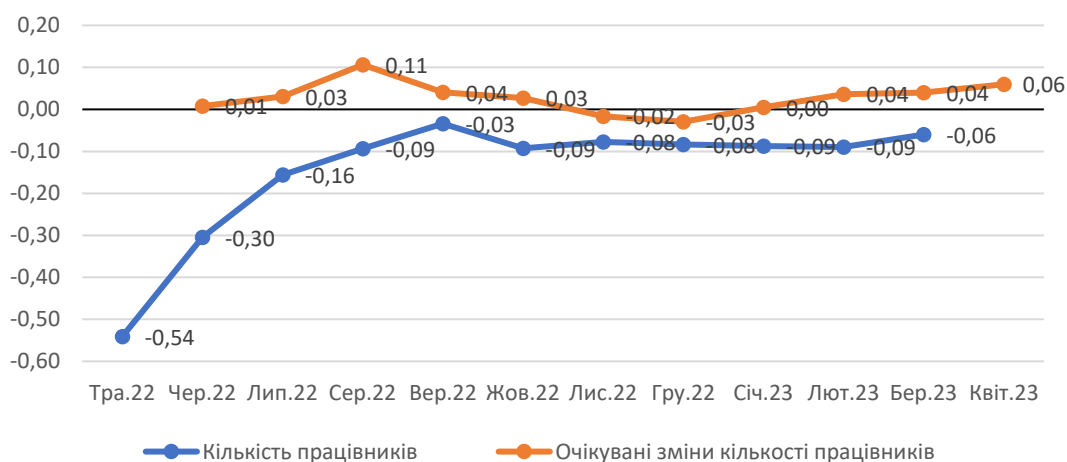
У майбутні три місяці підприємці також не очікують змін показника: Індекс очікуваних змін кількості працівників, як і минулого місяця, збільшився лише незначним чином, із 0,04 до 0,06. У відсотковому розподілі зміни є незначними. Частка опитаних, які вважають, що кількість працівників на підприємстві зростає, дещо збільшилась, із 6,4% до 8,3%, а частка тих, хто очікує на скорочення кількості працівників, незначним чином зменшилась, із 4,2% до 3,4%. Частка тих, хто вважає, що нічого не зміниться, також незначним чином зменшилась, із 89,4% до 88,3%.

Розмір. Показник малих (0,09) та середніх (0,10) підприємств є найвищим. Показник великих підприємств становить 0,03. Показник малих підприємств єдиний має від'ємне значення та становить -0,01.

Регіон. Значення індексу очікуваних змін кількості працівників суттєво залежить від регіону розташування підприємства. У регіональному розподілі найвищий показник очікувань зафіксовано для Одеської (0,28), Київської (0,26), а також для Хмельницької (0,14) та Чернігівської (0,13) областей. Найнижчим він є для Чернівецької (-0,06) та Сумської (-0,12) областей.

Галузь. У галузевому розрізі найвищим індекс очікувань є для деревообробної (0,13) харчової (0,06) та легкої (0,05) промисловості. Найнижчі показники мають виробництво будівельних матеріалів та хімічна (по -0,10 для кожної) промисловість.

Рис. 21. Індекс змін кількості працівників

ПРАЦІВНИКИ У ВИМУШЕНИХ ВІДПУСТКАХ

Зміни щодо попереднього місяця

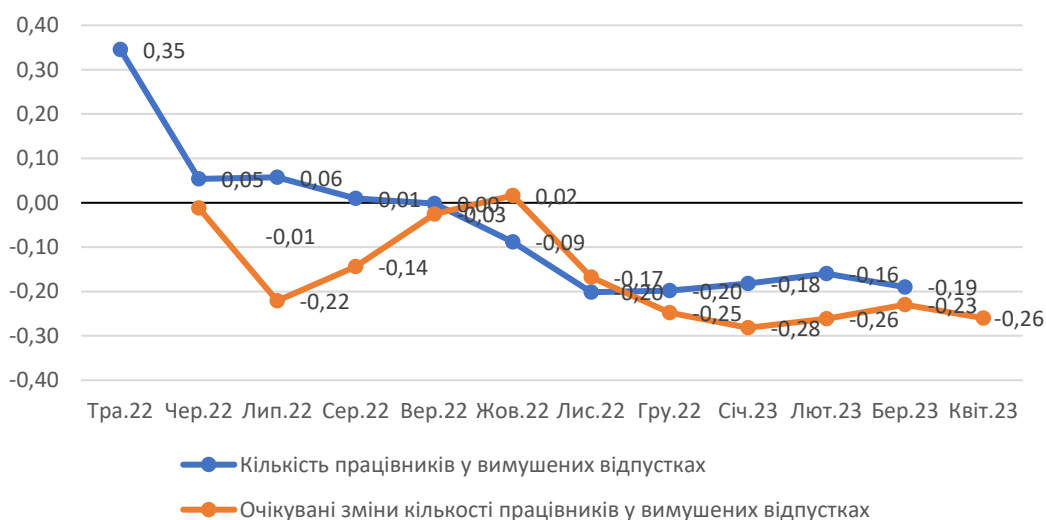
Показники кількості працівників у вимушених відпустках залишаються без істотних змін. ІНДЕКС ЗМІН КІЛЬКОСТІ ПРАЦІВНИКІВ У ВИМУШЕНИХ ВІДПУСТКАХ у березні порівняно з лютим незначним чином зменшився, із -0,16 до -0,19. Частка представників бізнесу, які повідомили про зростання кількості співробітників, що перебувають у вимушених відпустках, зменшилась із 6,7% до 4,7%, тоді як частка тих, хто вказав на їх зменшення, дещо збільшилась, із 22,8% до 23,9%. Частка тих, для кого за минулий місяць ситуація не змінилась, незначним чином збільшилась, із 70,5% до 71,5%.

Розмір. Найвищим та єдиним додатним є показник мікропідприємств, який становить 0,03, а всі інші показники мають від'ємне значення. Показник малих та великих підприємств становить -0,11. Показники середніх (-0,21) та мікропідприємств (-0,27) є найнижчими та приблизно однаковими.

Регіон. Найбільшою мірою з-поміж різних регіонів зростання показника спостерігається для підприємств Сумської (0,38), Кіровоградської та Волинської (по 0,11 для кожної) областей, а найчастіше про зменшення кількості співробітників, що перебувають у вимушених відпустках, повідомляють у Львівській, Івано-Франківській та Тернопільській областях (по -1,00 для кожної області).

Галузь. У галузевому розподілі гірші та вищі від нуля показники щодо кількості працівників у вимушених відпустках мають металообробка (0,07), деревообробна промисловість (0,06) та виробництво будівельних матеріалів (0,05). Показники для поліграфічної (-0,20) та харчової (-0,31) промисловості є найнижчими.

Рис. 22. Індекси змін кількості працівників у вимушених відпустках

Очікувані зміни кількості працівників у вимушених відпустках

Підприємства, які мають працівників у вимушених відпустках, у наступні три місяці очікують на незначне зменшення показника, але без істотних зрушень. ІНДЕКС ОЧІКУВАНИХ ЗМІН КІЛЬКОСТІ ПРАЦІВНИКІВ У ВИМУШЕНИХ ВІДПУСТКАХ дещо зменшився, із -0,23 до -0,26, а отже показник тих, хто планує в подальшому зменшувати кількість таких працівників, залишається високим. Частка тих підприємств, на яких очікується зростання кількості працівників у вимушених відпустках, зменшилась із 2,9% до 0,09%. Водночас, частка тих, хто вважає, що кількість таких працівників на їхньому підприємстві скоротиться, дещо збільшилась, із 26,4% до 27,3%. Частка тих, хто вважає, що жодних змін не відбудеться, незначним чином збільшилась, із 70,7% до 71,8%.

Розмір. Найвищим та єдиним додатним є показник мікропідприємств, який дорівнює нулю. Всі інші показники мають від'ємне значення. Показник малих та великих підприємств становить -0,15. Показники середніх (-0,30) і мікропідприємств (-0,35) є найнижчими та приблизно однаковими.

Регіон. Показники Сумської, Кіровоградської, Київської, Черкаської, Закарпатської, Полтавської, Запорізької, Житомирської, Вінницької та Хмельницької областей дорівнюють нулю, тоді як показники Львівської, Тернопільської та Івано-Франківської (по -1,00 для кожної) областей є найнижчими.

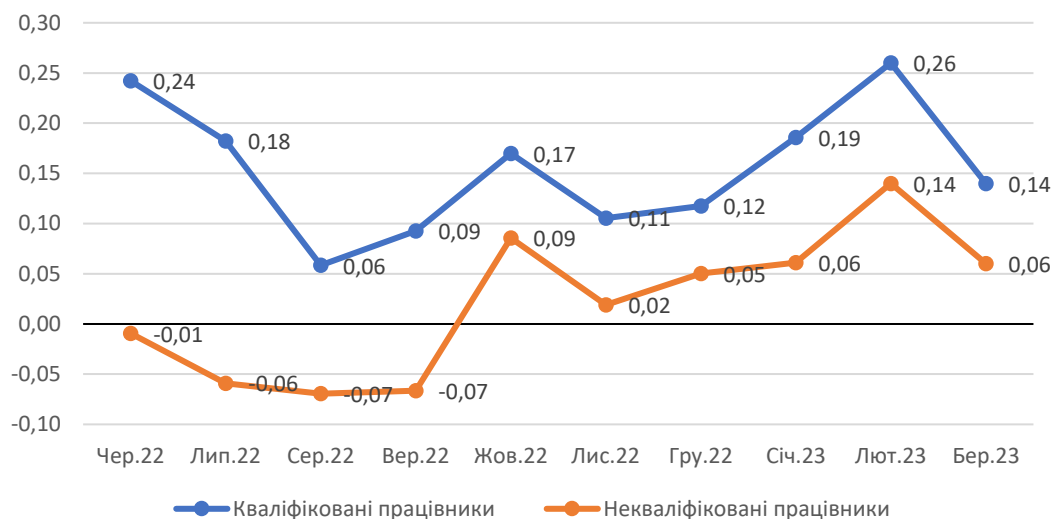
Галузь. Найвищим є показник очікувань щодо кількості працівників у вимушених відпустках для металообробки (0,05), який має єдине додатне значення. Показники інших галузей мають від'ємне значення, а найнижчим є показник харчової (-0,38) та поліграфічної (-0,33) промисловості.

КВАЛІФІКОВАНІ ТА НЕКВАЛІФІКОВАНІ ПРАЦІВНИКИ

У березні, після зростання два місяці поспіль, труднощі в пошуку як кваліфікованих, так і некваліфікованих працівників істотно зменшились. Значення ІНДЕКСУ ТРУДНОЩІВ ПОШУКУ КВАЛІФІКОВАНИХ ПРАЦІВНИКІВ зменшилось із 0,26 до 0,14. Значення ІНДЕКСУ ТРУДНОЩІВ ПОШУКУ НЕКВАЛІФІКОВАНИХ ПРАЦІВНИКІВ зменшилось із 0,14 до 0,06.

Частка керівників підприємств, які вказали на те, що кваліфікованих працівників важче знайти, зменшилась із 27,0% до 19,9%. Водночас, зменшилась і частка тих, кому важче шукати некваліфікованих працівників (із 18,8% до 13,3%). Відсоток тих, кому легше знайти кваліфікованих працівників, незначним чином збільшився, із 2,2% до 5,0%, тоді як частка тих, кому легше шукати некваліфікованих працівників, майже не змінилась та становить 7,0% (була 6,8%). При цьому, частка тих, хто не відчуває жодних змін у пошуку кваліфікованих робітників, збільшилась із 70,7% до 75,0%, а для некваліфікованих працівників відсоток збільшився із 74,4% до 79,7%.

Рис. 23. Індеси змін кваліфікованих та некваліфікованих працівників

Кваліфіковані працівники

Розмір. Залежно від розміру підприємства значення індексу є найнижчим для середніх (0,07) підприємств. Показник великих підприємств становить 0,19. Для малих (0,20) та мікропідприємств (0,21) показник є вищим та приблизно однаковим.

Регіон. Зафіксовано суттєві регіональні відмінності на ринку праці. Легше шукати кваліфікованих працівників в Одеській (-0,22), Рівненській (-0,07), Сумській (-0,05) та Київській (-0,04) областях, у яких показники мають від'ємне значення. Найважче шукати кваліфікованих працівників у Полтавській (1,00), Дніпропетровській (0,08) областях та в м. Києві (0,65).

Галузь. У галузевому розподілі менше складнощів із пошуком кваліфікованих працівників мають харчова (0,12) та хімічна (0,04) промисловості. Важче шукати кваліфікованих працівників для металообробки (0,50) та легкої (0,30) промисловості.

Некваліфіковані працівники

Розмір. Найлегше шукати некваліфікованих працівників для середніх (0,03), мікро- (0,05) та великих (0,07) підприємств, показник малих (0,1 0) підприємств є дещо вищим.

Регіон. У регіональному розподілі найлегше шукати некваліфікованих працівників у Сумській (-0,56) та Чернівецькій (-0,31) областях. Найбільші складнощі з пошуком некваліфікованих працівників у Чернігівській (1,00), Полтавській (0,87), Дніпропетровській (0,65) та Житомирській (0,55) областях.

Галузь. Найгірші показники щодо пошуку некваліфікованих працівників спостерігаються для металообробки (0,36) та деревообробної (0,18) промисловості, найнижчим та єдиним від'ємним є значення для хімічної (-0,09) промисловості.

СПЕЦІАЛЬНА ЧАСТИНА ОПИТУВАННЯ

ВПЛИВ ВІЙНИ НА ПІДПРИЄМСТВА

Проблеми ведення бізнесу під час війни

У березні 2023 року вперше за останні 5 місяців (із листопада 2022 року) проблема перебоїв з **електро-, водо- та теплопостачанням** уперше не очолила рейтинг перешкод для бізнесу, пов'язаних із повномасштабним вторгненням. Про цю перешкоду в березні повідомили 46% підприємств, у той час як від жовтня 2022 року до лютого 2023 року на неї вказували від 51% до 80% підприємств. Тому ця перешкода вийшла на друге місце в рейтингу.

Основною ж перешкодою для опитаного бізнесу в березні стало **зростання цін на сировину та матеріали**. На цю проблему вказали 68% респондентів – така ж частка, як і в попередньому місяці.

Значення **складнощів із перевезенням сировини або товарів територією України** дещо знизилося порівняно з лютим: із 51% до 43%. Утім, воно залишилося вищим ніж протягом листопада 2022 року – січня 2023 року, коли частка підприємств, для яких ця проблема була актуальною, складала 33% - 39%.

Про **розрив ланцюжків постачання** в березні повідомляли частіше ніж у попередніх хвилях цього опитування. Ця проблема вийшла на четверте місце в рейтингу проблем із 42% респондентів, які на неї вказали. Для порівняння, із вересня 2022 року, коли ця проблема була вперше включена до переліку перешкод, до лютого 2023 року на неї вказували не більше 37%.

П'ятірку основних проблем для опитаного бізнесу в березні 2023 року замикає проблема **зменшення попиту на продукцію або послуги підприємств**. На неї вказали 36% підприємств, що практично не відрізняється від відповідної частки в лютому (35%).

У березні 31% підприємств говорили про те, що **працювати небезпечно**. Через те ця проблема зайняла шосте місце в рейтингу перешкод. Негативний вплив цієї проблеми став найменшим за останні 5 місяців: у період від листопада 2022 року до лютого 2023 року частка підприємств, які повідомляли про небезпеку для роботи внаслідок російських атак, подекуди сягала 47%.

У березні 29% опитаного бізнесу зіштовхнулися з **браком робочої сили внаслідок призову або виїзду співробітників**. Ця частка поступово зростає з 13% у серпні 2022 року, але ще не досягнула рівня весни - літа 2022 року, коли на брак працівників вказувало більше третини опитаних. Ця проблема в березні стала сьомою в рейтингу перешкод для бізнесу.

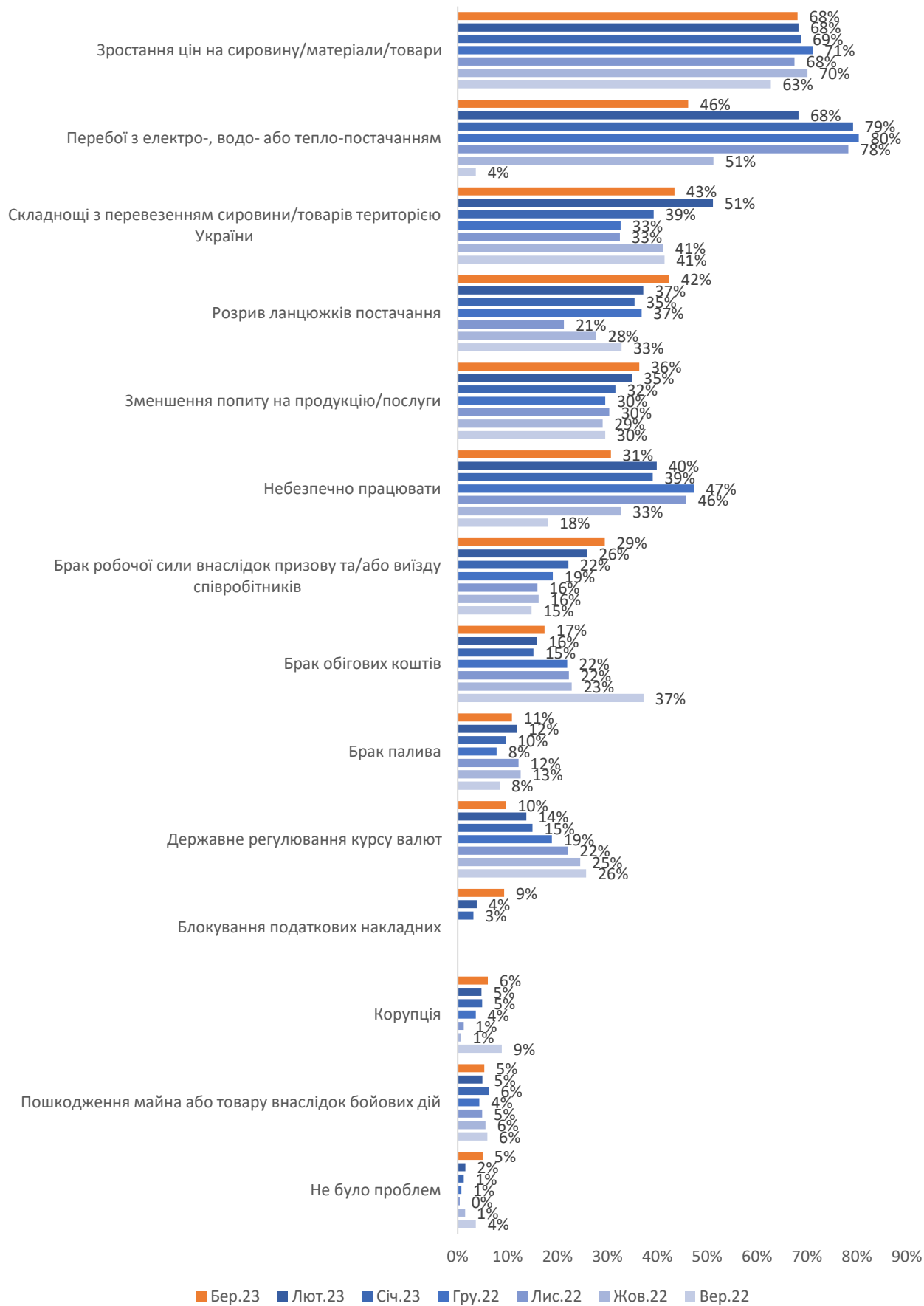
На восьме місце цього рейтингу вийшла проблема **браку обігових коштів**, яка спричинила складнощі для 17% опитаних, а на дев'яте – проблема **браку палива** (11%). Частота повідомлень про ці проблеми не змінилася порівняно з лютим 2023 року.

На решту проблем – **державне регулювання курсу валют, блокування податкових накладних, корупція та пошкодження майна або товару внаслідок бойових дій** – вказали до 10% підприємств. Крім цього, 5% підприємств, опитаних у березні 2023 року, сказали, що не зіштовхнулися з жодними проблемами.

Проблеми бізнесу різного розміру. Зростання цін на сировину або матеріали в березні найбільше торкнулося мікробізнесу: 77% цих підприємств вказали на цю проблему, тоді як для підприємств більших розмірів ця частка не перевищила 68%. Мікропідприємства також найбільше відчували зменшення попиту на продукцію або послуги (59%).

Натомість зі збільшенням розміру підприємств зростає важливість таких проблем, як складнощі з перевезенням сировини або товарів територією України та розрив ланцюжків постачання. Про ці проблеми повідомляє, відповідно, 36% та 34% мікропідприємств та 50% і 49% великих підприємств. Крім цього, мікропідприємства відрізняються від бізнесу більших розмірів тим, що значно рідше зіштовхуються з браком працівників. Так, про цю проблему в березні 2023 року повідомили 17% мікропідприємств порівняно з 27% - 34% підприємств у решті категорій за розміром.

Рис. 24. Найважливіші проблеми для опитаного бізнесу

Проблеми бізнесу за галузями промисловості. Найголовніша проблема для опитаного бізнесу в березні 2023 року – зростання цін на сировину чи матеріали – найбільше відчувається в харчовій та поліграфічній промисловості, а також у сфері виробництва тканин, одягу та взуття. Більше 70% підприємств у цих галузях промисловості вказали на цю проблему³.

Про перебої з електро-, водо- та тепlopостачанням найчастіше говорять у галузях машинобудування (63%), деревообробки (61%) та виробництва тканин, одягу та взуття (59%). Складнощі з перевезенням сировини або товарів територією України складають особливо гостру проблему для металургії, хімічної та поліграфічної галузей промисловості (більше 50%). Про розрив ланцюжків постачання частіше від інших повідомляють представники хімічної промисловості (65%), а про зменшення попиту – у сфері виробництва будівельних матеріалів (56%).

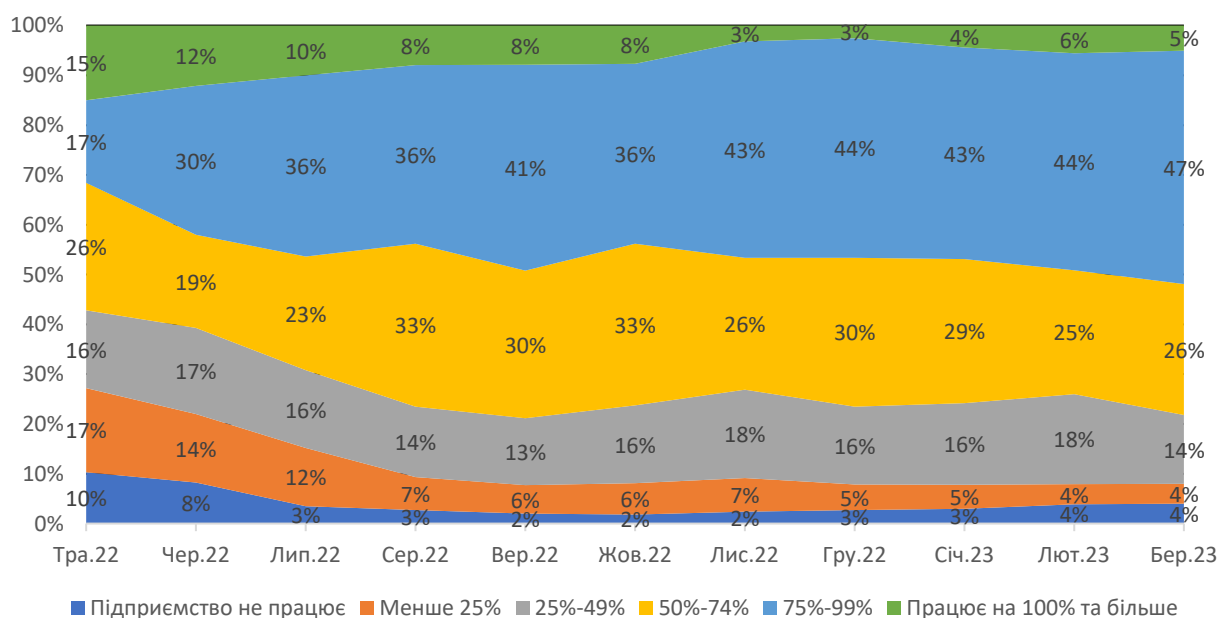
Проблеми бізнесу за регіонами. На зростання цін на сировину або матеріали найчастіше скаржиться опитаний бізнес Житомирської, Івано-Франківської, Львівської, Сумської, Тернопільської та Хмельницької областей: тут від 90% та більше опитаних повідомили про цю проблему⁴. Негативні наслідки перебоїв з електро-, водо- та тепlopостачанням у березні були особливо відчутними для підприємств у Вінницькій, Полтавській, Харківській та Чернівецькій областях (більше 90%).

Підприємства Вінницької та Харківської областей, а також м. Києва частіше від інших повідомляли про те, що їм складно перевозити сировину або товари територією України (більше 70%). Розрив ланцюжків постачання найбільше перешкоджав опитаному бізнесу Вінницької, Івано-Франківської, Львівської та Черкаської областей (від 70% та більше).

Вплив війни на завантаження виробничих потужностей/обсяги виробництва

У березні 2023 року було зафіксовано найвищий рівень завантаження виробничих потужностей за весь час опитування. У березні 5% підприємств повідомили, що працюють на повну потужність (100% і більше), що приблизно на рівні попереднього місяця (6%). Водночас частка підприємств, які працюють майже на повну потужність (75% - 99%), збільшилась із 44% до 47%.

Рис. 25. Вплив війни на роботу підприємств (% опитаних)

³ У цьому аналізі не розглядаються підприємства галузей сільського господарства, будівництва, торгівлі та послуг, а також підприємства, що ввійшли до категорії «Інші виробництва».

⁴ До порівняння не включено регіони, у яких не були опитані підприємства. Крім цього, відповіді респондентів у Миколаївській області не включені до порівняння за областями, тому що в цій області кількість респондентів недостатня для статистичного порівняння. Детальніше див. розділ «Вибірка».

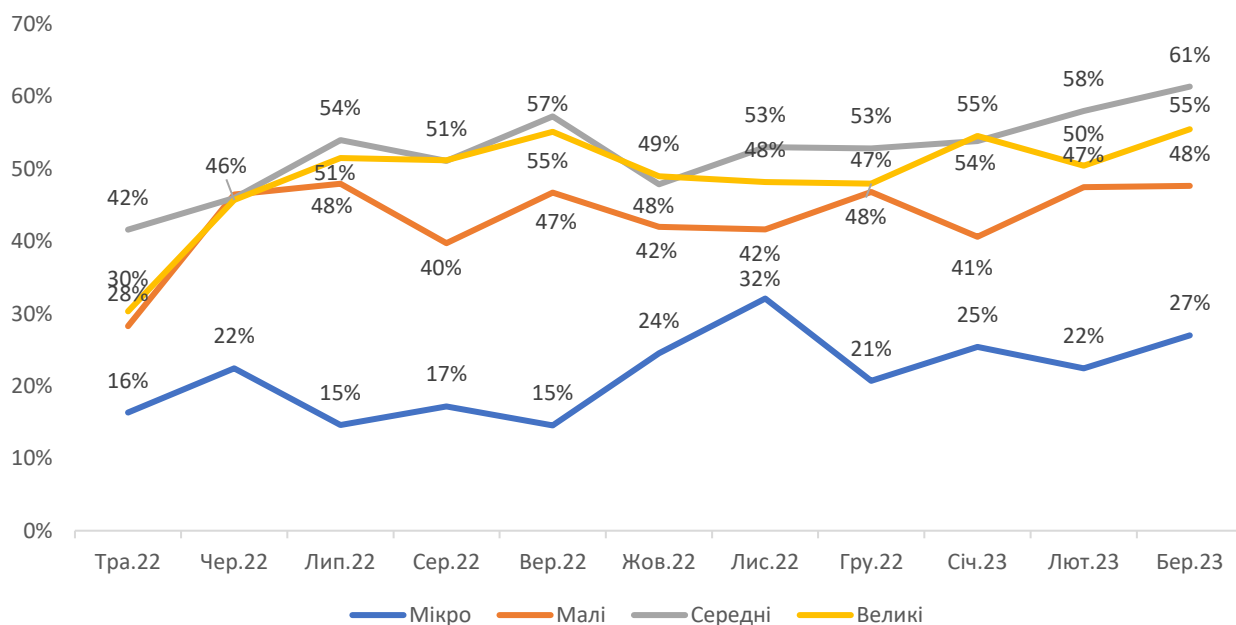
У результаті сумарна частка підприємств, які працюють майже на повну та повну потужність, досягла 52% - найвищого показника за всі хвили опитування. Для порівняння, відповідний показник становив 47% у січні та 49% у лютому, що свідчить про поживлення відновлення виробництва. Однак ситуація залишається менш оптимістичною для окремих галузей та мікробізнесу.

У березні 4% опитаних підприємств повідомили, що припинили свою діяльність упродовж війни. Цей показник продовжує залишатися низьким від липня 2022 року, у діапазоні 2% – 4%. Також залишається низькою частка підприємств, які працюють на рівні менше ніж 25% від довоєнних обсягів виробництва, – лише 4% у березні (4% у лютому). Окрім цього, 14% підприємств працюють на рівні 25% - 49% довоєнних виробничих потужностей.

Результати бізнесу різного розміру. Середній бізнес найкраще підтримує виробництво майже на повну та повну потужність порівняно з довоєнним періодом – 61% у березні (58% у лютому та 54% у січні), що є найвищим показником від самого початку опитування. Також відповідний показник є високим для великого бізнесу – 55%. Таким чином, великий бізнес повернувся до результатів вересня, коли був пік відновлення перед початком масових обстрілів. Малий бізнес у березні також показав одні з найвищих результатів – 48%. Однак для мікробізнесу показник залишається на низькому рівні – лише 27% опитаних у березні працювали майже на повну та повну потужність. Однак цей показник вищий порівняно із зимовими місяцями, коли були вимкнення електропостачання (22% у лютому, 25% у січні та 21% у грудні).

Станом на березень не працювали 11% представників мікробізнесу (19% у лютому, 12% у січні, 16% у грудні). Мікропідприємства більш чутливі до змін ділового середовища, що в результаті відображається в гірших оцінках для більшості показників. Для порівняння, великий бізнес майже повністю відновив роботу (не працював 1% опитаних у березні проти 1% у лютому). Серед середніх підприємств не відновили роботу 2% опитаних, а серед малих – 6%. Необхідно зазначити, що **мікробізнес досі залишається більш чутливим до викликів воєнного часу**. Мікробізнес, зокрема, має найбільші середні втрати робочого часу через вимкнення електропостачання. (див. розділ *Вплив вимкнень електропостачання*).

Рис. 26. Частка підприємств, які працюють майже на повну та повну потужність (75 – 99%, 100% та більше) порівняно з довоєнним періодом (за розміром підприємств, %)

Результати бізнесу різних галузей. Харчова галузь залишається лідером відновлення переробної промисловості. У березні 66% підприємств харчової галузі працювали майже на повну та повну потужність, що є найвищим показником для галузі за період спостереження (для порівняння, 66% у лютому та 62% у

січні). На другій сходинці легка промисловість, у якій рекордно підвищився рівень завантаження потужностей – із 52% у лютому до 63% у березні. Це найвищий результат для галузі за всі хвили опитування. Також продовжилося відновлення поліграфічної галузі - із 33% у січні до 50% у лютому та 58% у березні. В інших галузях рівень завантаження потужностей залишається невисоким. Зокрема, у машинобудуванні цей показник 39%, а в хімічній промисловості 30%. Найбільш складна ситуація залишається в таких галузях, як деревообробка (лише 13% працювали на майже повну та повну потужність), виробництві будматеріалів (15%) та металургії (22%).

Рис. 27. Частка промислових підприємств, які працюють майже на повну та повну потужність (75 – 99%, 100% та більше) порівняно з довоєнним періодом, % опитаних за галузями

	Лип.22	Сер.22	Вер.22	Жов.22	Лис.22	Гру.22	Січ.23	Лют.23	Бер.23
Харчова промисловість	58	61	62	62	58	63	62	66	66
Легка промисловість	43	47	62	44	60	46	46	52	63
Поліграфічна промисловість	57	53	61	53	75	54	33	50	58
Машинобудування	33	33	40	31	51	33	37	46	39
Хімічна промисловість	32	25	38	11	2	25	35	36	30
Металургія та металообробка	26	2	20	10	13	17	23	24	22
Виробництво будматеріалів	11	13	39	33	2	25	14	14	15
Деревообробна промисловість	35	25	22	2	43	22	18	17	13

Результати за регіонами⁵ Як і під час попередніх хвиль опитування, майже на повну та повну потужність у березні продовжують працювати 100% підприємств Івано-Франківської, Львівської, Тернопільської, Одеської та Полтавської областей. Також високий показник на Житомирщині (70%), Вінниччині (63%) та Київщині (57%). Водночас, ситуація залишається складною в прифронтовій Запорізькій області, у якій лише 7% підприємств працювали на високому рівні завантаження потужностей. Однак у попередні місяці такі підприємства взагалі були відсутні. Також низький рівень завантаження потужностей у прикордонних із росією Харківській (18%) та Сумській (21%) областях. Дещо краща ситуація в Кіровоградській (28%), Дніпропетровській (30%), Черкаській (30%) та Хмельницькій (32%) областях. Таким чином, проблеми з відновленням залежать не лише від географічного розташування бізнесу та близькості до лінії фронту, а й від логістичних, енергетичних та інших викликів, які дещо відрізняються за регіонами.

ВПЛИВ ВИМКНЕНЬ ЕЛЕКТРОПОСТАЧАННЯ

Під час одинадцятої хвилі опитування промисловим підприємствам було запропоновано вчетверте оцінити вплив проблем з електропостачанням на їхню діяльність. Отримані результати підтверджують, **що в лютому 2023 року вимкнення електропостачання стали незначною проблемою для більшості підприємств. Зокрема, у лютому лише 28% підприємств тимчасово призупиняли роботу через вимкнення електропостачання (82% у листопаді, 89% у грудні 2022 року та 73% у січні 2023 року).** При цьому, у 39% підприємств вимкнень взагалі не було (14% у листопаді, 5% у грудні 2022 року та 14% у січні 2023 року). Окрім цього, 33% підприємств працювали весь час, навіть якщо відбувалися вимкнення (4% у листопаді, 6% у грудні 2022 року та 14% у січні 2023 року). Також майже зовсім відсутні підприємства з найбільш критичними

⁵ У Харківській області кількість опитаних (наповненість підвибірки) недостатня для проведення аналізу відповідей на це запитання.

втратами (більше половини робочого часу), хоча в січні 2023 року таких підприємств було 5%, у грудні 11%, а в листопаді 6%.

Рис. 28. Вплив вимкнень електропостачання на роботу підприємств, % опитаних

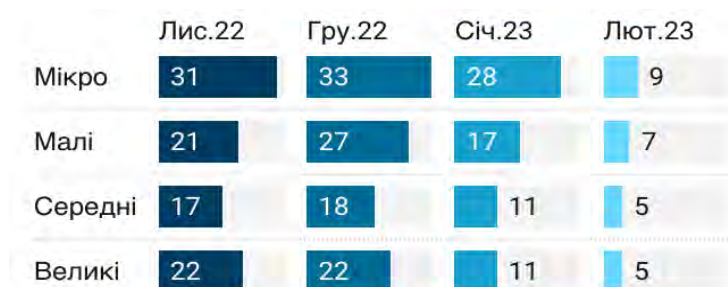
У результаті, у середньому через вимкнення електроенергії підприємства втратили лише 6% загального обсягу робочого часу за лютий, що є найкращим показником порівняно з попередніми місяцями (15% у січні, 23% в грудні та 21% у листопаді). З одного боку, бізнес адаптувався до роботи в умовах вимкнень, а з іншого боку, покращилася ситуація з енергопостачанням. Однак ситуація досі дещо відрізняється залежно від розміру бізнесу, галузі та регіону.

Рис. 29. Середній % часових втрат через відключення електропостачання, за місяцями

Результати бізнесу різного розміру. Ситуація майже вирівнялася для підприємств різного розміру. Наприклад, не було вимкнень у 33% мікро-, 43% малих, 44% середніх та 27% великих підприємств. Водночас, продовжували працювати навіть у випадку вимкнень 36% мікро-, 24% малих, 36% середніх та 41% великих підприємств. Однак у середньому мікробізнес досі продовжує зазнавати найбільших втрат від терористичних атак росії на енергетичну інфраструктуру. Зокрема, **мікропідприємства в лютому, у середньому, втратили 9% робочого часу.** Таким чином, ситуація в декілька разів покращилася порівняно з січнем, коли відповідні втрати становили 28%. Водночас, відповідні часові втрати становлять у середньому 7% для малих, та 5% для середніх та великих підприємств. Тобто, різниця між підприємствами різного розміру є невеликою порівняно з попередніми місяцями.

Рис. 30. Середній % часових втрат підприємств (за розміром), % опитаних

Результати бізнесу за галуззю. Ситуація також стабілізувалася в більшості галузей. Однак найкраща ситуація традиційно зберігалася в харчовій промисловості, де 76% підприємств або не мали вимкнень, або продовжували роботу навіть під час вимкнень. Також висока частка підприємств без часових втрат у деревообробці (75%) та легкій промисловості (72%). Водночас найнижча частка таких підприємств у машинобудуванні (56%) та металургії (59%). У результаті, найнижчі середні втрати робочого часу від вимкнень електропостачання зафіксовано в легкій промисловості (4%), деревообробній та харчовій галузях (по 5%). Однак в окремих галузях ситуація дещо відрізняється. Зокрема, у хімічній галузі та виробництві будматеріалів середні часові втрати становлять 6%, а в поліграфічній промисловості – 7%. Найгірша ситуація в металургії та машинобудуванні, у яких часові втрати становлять, у середньому, 10% та 11%. У підсумку ситуація покращилася в усіх галузях промисловості.

Рис. 31. Середній % часових втрат підприємств (за галуззю промисловості), % опитаних

Результати бізнесу за регіонами. Результати опитування знову підтверджують певну регіональну специфіку негативного впливу вимкнення електропостачання. Зокрема, не мали часових втрат від вимкнень електропостачання (їх не було, або підприємство працювало навіть під час вимкнень) 100% підприємств Івано-Франківської, Одеської, Тернопільської, Черкаської та Чернігівської областей. Також ситуація була оптимістичною в інших регіонах: Вінницькій (93%), Житомирській (90%), Кіровоградській (88%), Закарпатській (87%), Львівській (87%) та Чернівецькій (86%) областях. Водночас найгірша ситуація була в Полтавській та Сумській областях, де підприємств без часових втрат взагалі не було, та Харківській області (лише 13% без втрат).

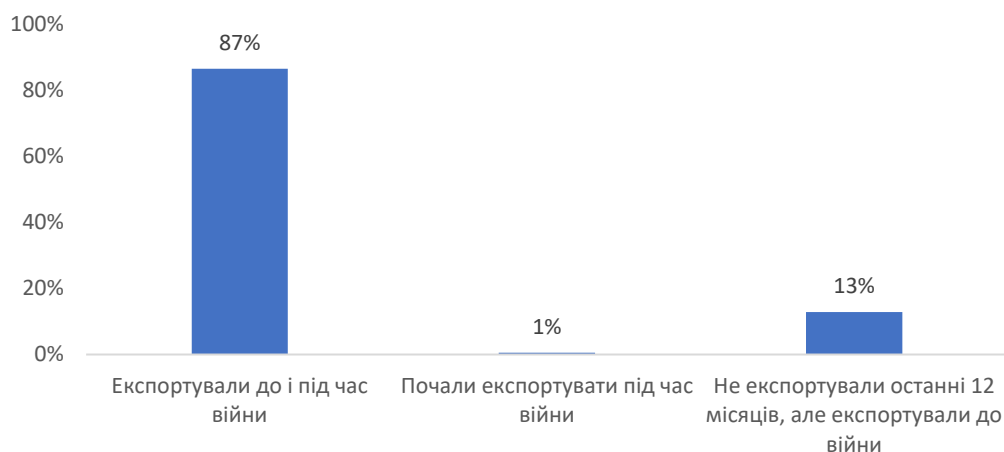
У підсумку, найвищі середні часові втрати зафіксовано в Рівненській області – 21% робочого часу. Також високі втрати в Сумській (20%), Київській (18%) областях, місті Києві (13%), Хмельницькій області (13%). При цьому Рівненська та Київській області - одні з небагатьох регіонів, у яких часові втрати зросли порівняно з січнем. Найкраща ситуація в Чернігівській, Черкаській та Одеській областях, у яких втрати на рівні нуля, а також у Закарпатській, Кіровоградській, Чернівецькій та Житомирській областях, у яких вони на рівні 1%.

ВПЛИВ ВІЙНИ НА ЕКСПОРТНУ ДІЯЛЬНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВ

У рамках одинадцятої хвилі опитування зафіксовано **62% опитаних (серед тих, які змогли дати відповідь), що були або є експортерами.** Водночас 36% підприємств ніколи не мали експорту і не планують його мати, а ще 2% не змогли дати відповіді на запитання.

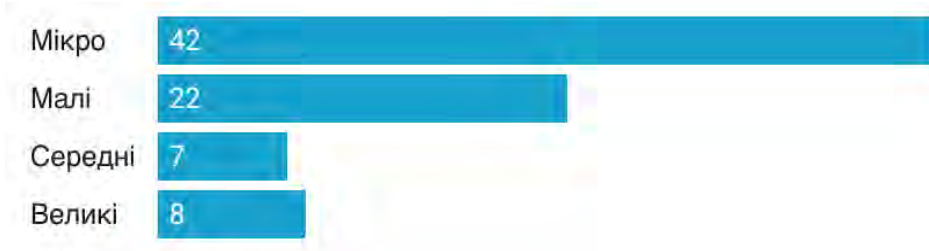
Станом на березень 2023 року серед експортерів **87% опитаних вказали, що експортували до війни, а також продовжували експортувати впродовж останніх 12-ти місяців**. Ще 1% підприємств уперше розпочали експортувати саме під час війни (впродовж останніх 12-ти місяців). Водночас 13% підприємств експортували до початку війни, але не змогли відновити експорту впродовж останніх 12-ти місяців. Таким чином, частина бізнесу не може побороти нові виклики для експортної діяльності. Подібна ситуація спостерігалася також і в попередні місяці, коли оцінка відновлення експортної діяльності відбувалася за допомогою іншого запитання. Згідно з результатами попередніх хвиль опитування впродовж останніх місяців близько 10 - 15% підприємств припинили експорт під час війни, але не змогли його відновити.

Рис. 32. Вплив війни на експортну діяльність станом на березень 2023 року (% опитаних експортерів)

Результати бізнесу різного розміру. За результатами березня, знову зафіксовано закономірність щодо стану експортної діяльності залежно від розміру підприємства. Серед мікробізнесу 42% підприємств, які експортували до війни, але не мали експортної діяльності впродовж останніх 12-ти місяців. Також висока частка підприємств, які не можуть відновити експорту, серед малого бізнесу – 22%. Найкраща ситуація серед середнього та великого бізнесу, де відповідний показник становив 7% та 8%. Таким чином, великий та середній бізнес залишаються лідерами з відновлення експортної діяльності.

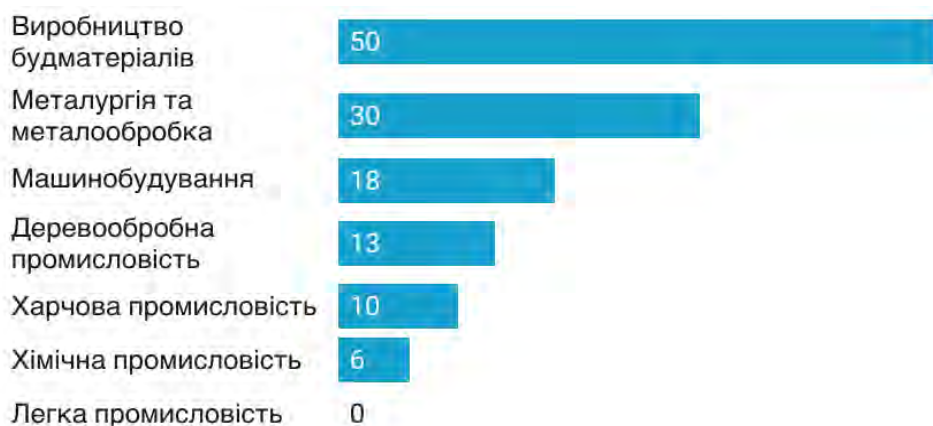
Рис. 33. Частка експортерів, які не експортували впродовж останніх 12-ти місяців, за розміром підприємств (% опитаних експортерів)⁶

Результати бізнесу за галуззю. Отримані дані вказують, що найбільш складна ситуація з відновленням експорту в галузі виробництва будівельних матеріалів. Зокрема, 50% підприємств галузі експортували до війни, але не мали експорту впродовж останніх 12-ти місяців. Також складна ситуація в металургії та машинобудуванні, де відповідний показник становить 30% та 18%. Саме в металургії та машинобудуванні також найбільш високі часові втрати від вимкнень електропостачання. На противагу цьому найкраща ситуація в легкій промисловості, де всі підприємства-експортери мали експорт упродовж останніх 12-ти місяців. У хімічній промисловості лише 6% підприємств експортували до війни, але не мали експорту впродовж останніх 12-ти місяців. Також низький відповідний показник у харчовій промисловості – 10%.

⁶ Дані за травень недоступні для мікропідприємств через недостатню наповнюваність підвибірки.

Рис. 34. Частка експортерів, які не експортували впродовж останніх 12-ти місяців, за галуззю промисловості (% опитаних експортерів)

Результати за регіонами. Упродовж усіх хвиль щомісячного опитування доступні дані не дозволяють зробити висновки щодо чітких регіональних закономірностей через недостатню наповнюваність підвбірок в окремих областях. Однак в окремих регіонах усі підприємства (серед тих, хто зміг дати відповідь) відновили експорт, зокрема у Вінницькій, Запорізькій, Івано-Франківській, Одеській, Полтавській, Рівненській областях. Найскладніша ситуація в Дніпропетровській області, у якій 61% підприємств мав експорт до війни, але не зміг його відновити впродовж останніх 12-ти місяців. Також високий відповідний показник у Харківській області – 38%.

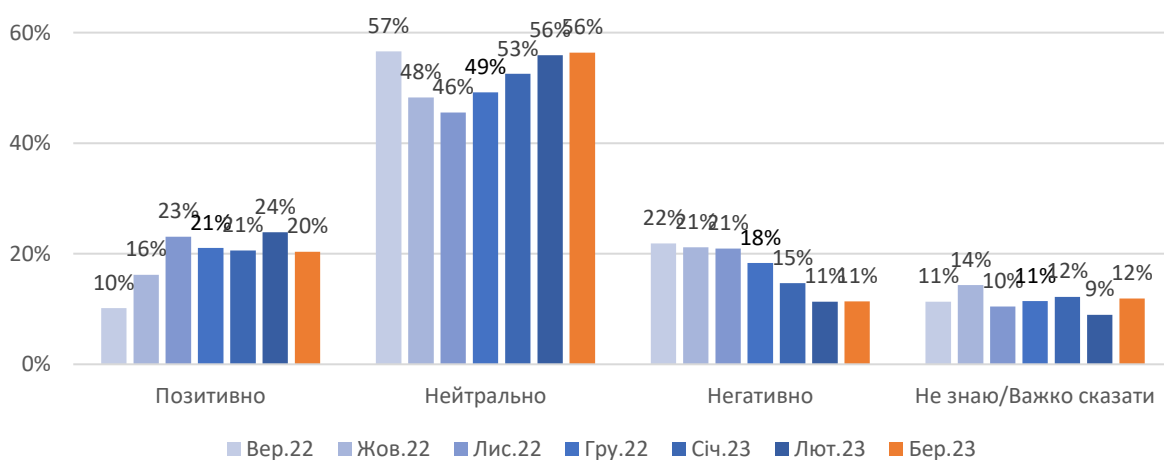
ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА

Оцінка державної політики з підтримки бізнесу

У березні 2023 року оцінки державної політики з підтримки бізнесу дещо погіршились. Частота позитивних оцінок цієї політики зменшилась до 20% із 24% у лютому, а негативних – залишилась без змін та становить 11%.

Як і раніше, бізнес переважно нейтрально оцінює державну політику з підтримки бізнесу: такі оцінки, як і минулого місяця, поставили 56% опитаних. Крім цього, у березні дещо збільшилась частка опитаних, які не змогли поставити оцінку державній політиці з підтримки бізнесу: вона склала 12%.

Рис. 1. Оцінка державної політики з підтримки бізнесу

Оцінка державної політики з підтримки бізнесу за розміром бізнесу. Серед представників мікропідприємств найнижча частка опитаних, які дали позитивну оцінку державній політиці з підтримки бізнесу (9%). Для порівняння, серед груп бізнесу більших розмірів відповідні частки складають від 15% до

25%. Також серед мікропідприємств зафіксована найбільша частка респондентів із негативними оцінками цієї політики (20%) та найбільша частка тих, які не змогли її оцінити (25%).

Оцінка державної політики з підтримки бізнесу за сектором. Найчастіше позитивні оцінки державній політиці з підтримки бізнесу ставлять представники металургії та поліграфічної промисловості (по 25% опитаних у кожній із цих галузей)⁷. Водночас, найбільше негативних оцінок серед респондентів із галузі виробництва будівельних матеріалів (29%), деревообробної промисловості (26%) та машинобудування (24%).

Оцінка державної політики з підтримки бізнесу за регіоном. Найвищий рівень позитивних оцінок державної політики з підтримки бізнесу в березні 2023 року зафіксовано в Івано-Франківській, Львівській, Одеській та Тернопільській областях (більше 50%). Водночас, найбільші частки негативних оцінок серед бізнесу Сумської області (37%) та м. Києва (33%).

⁷ У цьому аналізі не розглядаються підприємства галузей сільського господарства, будівництва, торгівлі та послуг, а також підприємства, що ввійшли до категорії «Інші виробництва».

МЕТОДОЛОГІЯ ОПИТУВАННЯ

У цьому звіті представлено результати одинадцятого нового щомісячного опитування підприємств «Український бізнес в умовах війни». Дані було зібрано за допомогою поєднання декількох методів збору даних: телефонне інтерв'ю представників бізнесу із внесенням відповідей до онлайн-форми інтерв'юерами та, у невеликій кількості випадків, самостійне заповнення онлайн-форми представниками підприємств, які під час попереднього телефонного контакту висловили бажання самостійно внести дані в онлайн-форму. Усі відповіді – і заповнені респондентами самостійно, і надані інтерв'юерам телефоном – було зібрано в одній базі даних. Після завершення опитування експерти ІЕД провели контроль та очищення даних і проаналізували відповіді.

У цьому опитуванні, зокрема, ми продовжуємо вивчати показники ділового клімату та кон'юнктури, які досліджує ІЕД у щоквартальних опитуваннях промислових підприємств у рамках проєкту «Ділова думка». Це, зокрема, показники, які в числовому вимірі показують зміни з місяця в місяць таких важливих для бізнесу показників, як обсяги виробництва та реалізації, обсяги експорту, запаси сировини та матеріалів, кількість нових замовлень та інших, а також очікування бізнесу щодо їх змін у наступні 3 та 6 місяців.

Такі індекси обчислюють за єдиною методологією. Ми зараховуємо відповіді як +1, коли підприємство відповідає, що показник збільшився, 0, якщо він не змінився, і -1, якщо він зменшився, а результат є балансом між позитивними та негативним відповідями. Наприклад, якщо зі ста респондентів двадцять вказали на зростання виробництва, п'ятдесят респондентів – на його скорочення, і тридцять зазначили, що все залишилося без змін, то відповідне значення індексу буде -0,30. Додатне (від'ємне) значення індексу означає, що частка підприємств, на яких зросло виробництво, є більшою (меншою) ніж кількість тих, на яких виробництво скоротилось. Для більш точного заміру на рівні мікроданих відбувається зважування кожної відповіді з урахуванням розміру підприємства за кількістю працівників.

За допомогою таких індексів можна відстежувати динаміку змін цих показників, порівнювати їх у часі та швидко оцінювати загальний напрямок змін умов для ведення бізнесу та ситуації на підприємствах.

Польовий етап опитування тривав із 16 до 31 березня 2023 року.

ВИБІРКА

Усього в одинадцятій хвилі було опитано 580 підприємств. Підприємства розташовані у Вінницькій, Волинській, Дніпропетровській, Закарпатській, Запорізькій, Житомирській, Івано-Франківській, Київській, Кіровоградській, Львівській, Миколаївській, Одеській, Полтавській, Рівненській, Сумській, Тернопільській, Харківській, Хмельницькій, Черкаській, Чернівецькій, Чернігівській областях та в місті Києві. У кожному з цих регіонів було опитано від 3-х до 50-ти підприємств⁸.

Більшість вибірки склали промислові підприємства – 534 підприємства або 92% вибірки. Серед них переважають підприємства харчової промисловості, галузі виробництва тканин, одягу і взуття, а також машинобудування. До сфери сільського господарства належать 13 підприємств (2,2% вибірки), до торгівлі – 18 (3% вибірки). 11 підприємств або 1,9% вибірки працюють у сфері послуг, і чотири підприємства (0,7%) належать до галузі будівництва. Серед опитаних підприємств є підприємства різних розмірів, які визначаються за кількістю працівників. Із них мікропідприємств (до 10-ти працівників включно) – 64 або 11% вибірки, малих (від 11-ти до 50-ти працівників) – 189 або 33% вибірки, середніх (від 51-го до 250-ти працівників) – 208 або 36% вибірки, і великих (більше ніж 250 працівників) – 119 або 21% вибірки.

⁸ В опитуванні зазначалась область, у якій знаходилося підприємство на час проведення опитування.

Додаток 1. Вибрані результати опитування в цифрах

Показники діяльності підприємств та ділового середовища

Вибірка

Розмір підприємств

	Кількість	Частка вибірки
Мікро-	64	11%
Малі	189	33%
Середні	208	36%
Великі	119	21%
УСЬОГО	580	100%

Сектор/галузь промисловості

	Кількість	Частка вибірки
Сільське господарство	13	2,2%
Виробництво металу та металообробка	32	6%
Хімічна промисловість	23	4%
Машинобудування	38	7%
Деревообробна промисловість	23	4%
Виробництво будівельних матеріалів	27	5%
Харчова промисловість	188	32%
Виробництво тканин, одягу та взуття	49	8%
Поліграфічна промисловість	12	2,1%
Інші виробництва	142	25%
Будівництво	4	0,7%
Торгівля	18	3%
Послуги	11	1,9%
УСЬОГО	580	100%

Показники діяльності підприємств та ділового середовища за розміром, індекс змін (березень 2023)

	Усі	Мікро	Малі	Середні	Великі
Виробництво	0,18	-0,19	0,06	0,22	0,26
Очікувані зміни виробництва	0,58	0,36	0,58	0,60	0,57
Продажі	0,18	-0,17	0,03	0,22	0,29
Очікувані зміни продажів	0,59	0,35	0,53	0,62	0,61
Експорт	0,09	-0,33	-0,13	0,16	0,14
Очікувані зміни експорту	0,49	0,23	0,28	0,52	0,56
Дебіторська заборгованість	-0,22	-0,26	-0,32	-0,27	-0,06
Очікувані зміни дебіторської заборгованості	-0,28	-0,24	-0,40	-0,30	-0,17
Кредиторська заборгованість	-0,25	-0,19	-0,38	-0,32	-0,07
Очікувані зміни кредиторської заборгованості	-0,31	-0,18	-0,43	-0,33	-0,21
Податкова заборгованість	-0,29	-0,24	-0,41	-0,34	-0,14
Очікувані зміни податкової заборгованості	-0,28	-0,14	-0,40	-0,32	-0,15
Запаси сировини	0,06	-0,21	0,02	0,08	0,09
Очікувані зміни запасів сировини	0,30	0,16	0,30	0,37	0,20
Запаси готової продукції	-0,30	-0,27	-0,38	-0,33	-0,20
Очікувані зміни запасів готової продукції	-0,37	-0,13	-0,45	-0,37	-0,35

Нові замовлення	0,20	-0,16	0,05	0,24	0,32
Очікувані зміни нових замовлень	0,59	0,33	0,54	0,62	0,60
Кількість працівників	-0,06	-0,13	-0,10	-0,05	-0,05
Очікувані зміни кількості працівників	0,06	0,09	-0,01	0,10	0,03
Кількість працівників у вимушених відпустках	-0,19	0,03	-0,27	-0,21	-0,11
Очікувані зміни кількості працівників у вимушених відпустках	-0,26	0,00	-0,35	-0,30	-0,15
Кваліфіковані працівники	0,14	0,21	0,20	0,07	0,19
Некваліфіковані працівники	0,06	0,05	0,10	0,03	0,07
Оцінка фінансово-економічної ситуації	-0,10	-0,38	-0,22	-0,03	-0,05
Очікувані зміни фінансово-економічної ситуації	0,48	0,32	0,46	0,50	0,50
Оцінка ділового середовища	-0,10	-0,40	-0,22	-0,08	-0,02
Очікувані зміни ділового середовища	0,50	0,36	0,51	0,51	0,49
Чи плануєте Ви розширити діяльність свого підприємства протягом найближчих двох років	0,23	0,25	0,17	0,17	0,39
Як Ви оцінюєте фінансово-економічне становище Вашого підприємства в поточному місяці порівняно з аналогічним періодом минулого 2022 року	0,02	-0,19	-0,13	-0,02	0,24

Показники діяльності підприємств та ділового середовища за галуззю промисловості, індекс змін (березень 2023)

	Усі	Виробництво металу та металообробка	Хімічна промисловість	Машинобудування	Деревообробна промисловість
Виробництво	0,18	0,16	0,26	-0,05	-0,22
Очікувані зміни виробництва	0,58	0,45	0,18	0,57	0,26
Продажі	0,18	0,17	0,23	-0,11	-0,22
Очікувані зміни продажів	0,59	0,41	0,27	0,50	0,32
Експорт	0,09	0,47	0,13	-0,12	-0,15
Очікувані зміни експорту	0,49	0,72	0,32	0,27	0,23
Дебіторська заборгованість	-0,22	-0,14	-0,09	-0,03	0,18
Очікувані зміни дебіторської заборгованості	-0,28	-0,31	-0,20	-0,10	-0,06
Кредиторська заборгованість	-0,25	-0,19	0,00	0,00	0,00
Очікувані зміни кредиторської заборгованості	-0,31	-0,24	-0,17	-0,03	-0,12
Податкова заборгованість	-0,29	-0,16	-0,06	-0,26	0,00
Очікувані зміни податкової заборгованості	-0,28	-0,11	-0,07	-0,13	0,00
Запаси сировини	0,06	0,00	-0,09	-0,19	-0,33
Очікувані зміни запасів сировини	0,30	0,32	0,00	0,04	-0,11
Запаси готової продукції	-0,30	-0,19	-0,05	-0,14	-0,32
Очікувані зміни запасів готової продукції	-0,37	-0,26	-0,14	-0,11	-0,19
Нові замовлення	0,20	0,03	0,27	0,00	-0,30
Очікувані зміни нових замовлень	0,59	0,45	0,14	0,47	0,17
Кількість працівників	-0,06	-0,03	-0,04	-0,21	-0,14
Очікувані зміни кількості працівників	0,06	0,04	-0,10	-0,10	0,13
Кількість працівників у вимушених відпустках	-0,19	0,07	0,00	0,00	0,06

Очікувані зміни кількості працівників у вимушених відпустках	-0,26	0,05	-0,06	-0,08	-0,07
Кваліфіковані працівники	0,14	0,50	0,04	0,16	0,29
Некваліфіковані працівники	0,06	0,36	-0,09	0,06	0,18
Оцінка фінансово-економічної ситуації	-0,10	-0,34	-0,13	-0,35	-0,17
Очікувані зміни фінансово-економічної ситуації	0,48	0,21	0,00	0,42	0,28
Оцінка ділового середовища	-0,10	-0,37	-0,27	-0,36	-0,13
Очікувані зміни ділового середовища	0,50	0,32	0,00	0,36	0,35
Чи плануєте Ви розширити діяльність свого підприємства протягом найближчих двох років	0,23	0,41	0,14	0,20	0,43
Як Ви оцінюєте фінансово-економічне становище Вашого підприємства в поточному місяці порівняно з аналогічним періодом минулого 2022 року	0,02	0,06	0,35	-0,08	0,09

	Усі	Виробництво будматеріалів	Харчова промисловість	Легка промисловість	Поліграфіч на промисловість
Виробництво	0,18	0,11	0,20	0,06	0,17
Очікувані зміни виробництва	0,58	0,39	0,67	0,62	0,40
Продажі	0,18	0,08	0,23	0,12	0,08
Очікувані зміни продажів	0,59	0,41	0,70	0,62	0,40
Експорт	0,09	-0,20	0,07	0,10	0,17
Очікувані зміни експорту	0,49	0,14	0,56	0,43	-0,17
Дебіторська заборгованість	-0,22	-0,20	-0,32	-0,24	-0,09
Очікувані зміни дебіторської заборгованості	-0,28	-0,32	-0,35	-0,22	0,00
Кредиторська заборгованість	-0,25	-0,29	-0,35	-0,29	-0,27
Очікувані зміни кредиторської заборгованості	-0,31	-0,27	-0,40	-0,26	-0,22
Податкова заборгованість	-0,29	-0,27	-0,38	-0,26	-0,37
Очікувані зміни податкової заборгованості	-0,28	-0,20	-0,37	-0,21	-0,33
Запаси сировини	0,06	-0,09	0,14	0,00	-0,10
Очікувані зміни запасів сировини	0,30	-0,05	0,38	0,32	0,20
Запаси готової продукції	-0,30	-0,14	-0,42	-0,38	-0,50
Очікувані зміни запасів готової продукції	-0,37	-0,25	-0,49	-0,44	-0,44
Нові замовлення	0,20	0,12	0,26	0,08	0,08
Очікувані зміни нових замовлень	0,59	0,48	0,70	0,62	0,40
Кількість працівників	-0,06	-0,22	-0,04	-0,02	-0,08
Очікувані зміни кількості працівників	0,06	-0,08	0,06	0,05	0,00
Кількість працівників у вимушених відпустках	-0,19	0,05	-0,31	-0,18	-0,20
Очікувані зміни кількості працівників у вимушених відпустках	-0,26	-0,05	-0,38	-0,27	-0,33
Кваліфіковані працівники	0,14	0,14	0,12	0,30	0,27
Некваліфіковані працівники	0,06	0,14	0,08	0,12	0,00
Оцінка фінансово-економічної ситуації	-0,10	-0,41	-0,04	-0,14	-0,17

Очікувані зміни фінансово-економічної ситуації	0,48	0,26	0,59	0,57	0,22
Оцінка ділового середовища	-0,10	-0,37	-0,01	-0,13	-0,33
Очікувані зміни ділового середовища	0,50	0,45	0,62	0,53	0,33
Чи плануєте Ви розширити діяльність свого підприємства протягом найближчих двох років	0,23	-0,11	0,16	0,10	0,33
Як Ви оцінюєте фінансово-економічне становище Вашого підприємства в поточному місяці порівняно з аналогічним періодом минулого 2022 року	0,02	0,04	-0,15	0,15	0,25

Вплив війни

Проблеми, із якими зіштовхується бізнес під час війни

Проблеми, із якими зіштовхується бізнес під час війни, за розміром бізнесу (березень 2023), % опитаних за групами

	Усі	Мікро-	Малі	Середні	Великі
Зростання цін на сировину/матеріали/товари	68%	77%	68%	68%	65%
Перебої з електро-, водо- та теплопостачанням	46%	63%	47%	35%	57%
Складнощі з перевезенням сировини/товарів територією України	43%	36%	41%	44%	50%
Розрив ланцюжків постачання	42%	34%	40%	43%	49%
Зменшення попиту на продукцію/послуги	36%	59%	40%	27%	34%
Небезпечно працювати	31%	28%	30%	26%	41%
Брак робочої сили внаслідок призову та/або виїзду співробітників	29%	17%	34%	27%	33%
Брак обігових коштів	17%	20%	17%	17%	16%
Брак палива	11%	23%	10%	7%	13%
Державне регулювання курсу валют	10%	13%	11%	9%	7%
Блокування податкових накладних	9%	9%	10%	10%	8%
Корупція	6%	5%	5%	9%	4%
Пошкодження майна або товару внаслідок бойових дій	5%	14%	7%	2%	3%
Не було проблем	5%	0%	3%	8%	5%

Проблеми, із якими зіштовхується бізнес під час війни, за сектором (березень 2023), % опитаних за групами

	Виробництво металу та металообробка	Хімічна промисловість	Машинобудування	Деревообробна промисловість
Зростання цін на сировину/матеріали/товари	47%	65%	61%	61%

	Виробництво металу та металообробка	Хімічна промисловість	Машинобудування	Деревообробна промисловість
Перебої з електро-, водо- та теплопостачанням	50%	48%	63%	61%
Складнощі з перевезенням сировини/товарів територією України	56%	52%	37%	26%
Розрив ланцюжків постачання	44%	65%	37%	22%
Зменшення попиту на продукцію/послуги	28%	30%	50%	43%
Небезпечно працювати	34%	30%	42%	13%
Брак робочої сили внаслідок призову та/або виїзду співробітників	47%	17%	42%	30%
Брак обігових коштів	13%	4%	21%	26%
Брак палива	3%	13%	11%	13%
Державне регулювання курсу валют	6%	17%	13%	22%
Блокування податкових накладних	13%	13%	8%	9%
Корупція	0%	4%	3%	4%
Пошкодження майна або товару внаслідок бойових дій	13%	4%	13%	4%
Не було проблем	6%	0%	3%	9%

Проблеми, із якими зіштовхується бізнес під час війни, за сектором (березень 2023) (продовження), % опитаних за групами

	Виробництво будівельних матеріалів	Харчова промисловість	Легка промисловість	Поліграфічна промисловість
Зростання цін на сировину/матеріали/товари	63%	77%	73%	75%
Перебої з електро-, водо- та теплопостачанням	48%	44%	59%	42%
Складнощі з перевезенням сировини/товарів територією України	30%	48%	45%	58%
Розрив ланцюжків постачання	41%	43%	37%	58%
Зменшення попиту на продукцію/послуги	56%	35%	39%	50%
Небезпечно працювати	22%	32%	29%	17%
Брак робочої сили внаслідок призову та/або виїзду співробітників	30%	30%	39%	17%
Брак обігових коштів	19%	18%	22%	25%
Брак палива	15%	12%	12%	8%
Державне регулювання курсу валют	26%	8%	4%	17%
Блокування податкових накладних	4%	9%	8%	0%

	Виробництво будівельних матеріалів	Харчова промисловість	Легка промисловість	Поліграфічна промисловість
Корупція	4%	8%	4%	0%
Пошкодження майна або товару внаслідок бойових дій	7%	2%	6%	8%
Не було проблем	4%	4%	0%	0%

Оцінка державної політики з підтримки бізнесу

Оцінка державної політики з підтримки бізнесу, за розміром бізнесу (березень 2023), % опитаних

	Усі	Мікро-	Малі	Середні	Великі
Позитивно	20%	9%	23%	25%	15%
Нейтрально	56%	45%	52%	55%	71%
Негативно	11%	20%	16%	7%	7%
Не знають/Не відповіли	12%	25%	10%	13%	7%

Оцінка державної політики з підтримки бізнесу, за сектором (березень 2023), % опитаних за групами

	Виробництво металу та металообробка	Хімічна промисловість	Машинобудування	Деревообробна промисловість
Позитивно	25%	9%	18%	17%
Нейтрально	50%	74%	47%	39%
Негативно	9%	13%	24%	26%
Не знають/Не відповіли	16%	4%	11%	17%

Оцінка державної політики з підтримки бізнесу, за сектором (березень 2023) (продовження), % опитаних за групами

	Виробництво будівельних матеріалів	Харчова промисловість	Легка промисловість	Поліграфічна промисловість
Позитивно	15%	19%	16%	25%
Нейтрально	52%	64%	59%	58%
Негативно	30%	4%	8%	17%
Не знають/Не відповіли	4%	13%	16%	0%

Забезпеченість замовленнями

Забезпеченість замовленнями, за розміром бізнесу (березень 2023), % опитаних

	Усі	Мікро-	Малі	Середні	Великі
Менше 1 місяця	10%	32%	14%	5%	5%
1 - 2 місяці	38%	30%	45%	37%	34%
3 - 5 місяців	28%	21%	29%	28%	29%
6 - 11 місяців	14%	15%	8%	15%	19%
12 місяців і більше	10%	2%	4%	15%	13%

Забезпеченість замовленнями, за сектором (березень 2023), % опитаних за групами

	Виробництво металу та металообробка	Хімічна промисловість	Машинобудування	Деревообробна промисловість
Менше 1 місяця	34%	5%	6%	13%

	Виробництво металу та металообробка	Хімічна промисловість	Машинобудування	Деревообробна промисловість
1 - 2 місяці	31%	23%	38%	39%
3 - 5 місяців	14%	41%	29%	30%
6 - 11 місяців	14%	18%	15%	13%
12 місяців і більше	7%	14%	12%	4%

Забезпеченість замовленнями, за сектором (березень 2023) (продовження), % опитаних за групами

	Виробництво будівельних матеріалів	Харчова промисловість	Легка промисловість	Поліграфічна промисловість
Менше 1 місяця	11%	8%	9%	0%
1 - 2 місяці	53%	45%	40%	42%
3 - 5 місяців	37%	30%	21%	42%
6 - 11 місяців	0%	12%	19%	17%
12 місяців і більше	0%	6%	11%	0%

Вимкнення електропостачання (січень 2023)

Вплив вимкнення електропостачання на роботу підприємств, за розміром (% опитаних)

	Усі	Мікро-	Малі	Середні	Великі
Не було вимкнень	39%	33%	43%	44%	27%
0% (працювало весь час)	33%	36%	24%	36%	41%
Не працювало 1 - 10% часу	18%	16%	22%	12%	23%
Не працювало 11 - 25% часу	7%	12%	8%	7%	6%
Не працювало 26 - 50% часу	2%	0%	3%	2%	4%
Не працювало 51 - 100% часу	0%	3%	0%	0%	0%

Вплив вимкнення електропостачання на роботу підприємств, за галуззю (% опитаних)

	Усі	Металургія та металообробка	Хімічна промисловість	Машинобудування	Деревообробна промисловість
Не було вимкнень	39%	24%	13%	25%	25%
0% (працювало весь час)	33%	34%	57%	31%	50%
Не працювало 1 - 10% часу	18%	24%	17%	19%	6%
Не працювало 11 - 25% часу	7%	10%	4%	13%	19%
Не працювало 26 - 50% часу	2%	3%	9%	13%	0%
Не працювало 51 - 100% часу	0%	3%	0%	0%	0%

	Виробництво будматеріалів	Харчова промисловість	Легка промисловість	Поліграфічна промисловість
Не було вимкнень	37%	47%	39%	33%
0% (працювало весь час)	26%	29%	33%	33%

	Виробництво будматеріалів	Харчова промисловість	Легка промисловість	Поліграфічна промисловість
Не працювало 1 - 10% часу	21%	20%	20%	8%
Не працювало 11 - 25% часу	16%	2%	9%	25%
Не працювало 26 - 50% часу	0%	2%	0%	0%
Не працювало 51 - 100% часу	0%	1%	0%	0%

Вплив вимкнення електропостачання на роботу підприємств, за регіонами (% опитаних)

	Усі	Вінницька	Волинська	Дніпропетровська	Житомирська
Не було вимкнень	39%	48%	24%	80%	55%
0% (працювало весь час)	33%	44%	33%	0%	35%
Не працювало 1 - 10% часу	18%	0%	31%	20%	10%
Не працювало 11 - 25% часу	7%	7%	12%	0%	0%
Не працювало 26 - 50% часу	2%	0%	0%	0%	0%
Не працювало 51 - 100% часу	0%	0%	0%	0%	0%

	Закарпатська	Запорізька	Івано-Франківська	Київська	Кіровоградська	Львівська
Не було вимкнень	4%	0%	100%	34%	26%	87%
0% (працювало весь час)	83%	38%	0%	24%	62%	0%
Не працювало 1-10% часу	13%	62%	0%	7%	12%	13%
Не працювало 11-25% часу	0%	0%	0%	17%	0%	0%
Не працювало 26-50% часу	0%	0%	0%	14%	0%	0%
Не працювало 51-100% часу	0%	0%	0%	3%	0%	0%

	Одеська	Полтавська	Рівненська	Сумська	Тернопільська
Не було вимкнень	76%	0%	55%	0%	100%
0% (працювало весь час)	24%	0%	3%	0%	0%
Не працювало 1 - 10% часу	0%	100%	0%	29%	0%
Не працювало 11 - 25% часу	0%	0%	32%	41%	0%
Не працювало 26 - 50% часу	0%	0%	10%	29%	0%
Не працювало 51 - 100% часу	0%	0%	0%	0%	0%

	Харківська	Хмельницька	Черкаська	Чернівецька	Чернігівська	м. Київ
Не було вимкнень	7%	59%	0%	17%	0%	7%
0% (працювало весь час)	7%	17%	100%	69%	100%	14%
Не працювало 1 - 10% часу	80%	14%	0%	14%	0%	29%
Не працювало 11 - 25% часу	7%	7%	0%	0%	0%	43%
Не працювало 26 - 50% часу	0%	0%	0%	0%	0%	7%
Не працювало 51 - 100% часу	0%	3%	0%	0%	0%	0%